

KULTÚRA

ROČNÍK XVI. – č. 9

DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY

1. MÁJA 2013

Vydáva FACTUM BONUM, s. r. o. • Šéfredaktor TEODOR KRIŽKA • Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava, Mobil: 0903 846 313 • e-mail: kultura@orangemail.sk • Cena 1,50 €

Prečo písať o kresťanskej demokracii? Pretože má vyše storočnú históriu? Aj preto, ale hlavne preto, že sa veci nepomenujú pravými menami. Aj kresťanská demokracia je takým javom, keď jej ľudia niekedy nerozumejú, málo ľudí ju volí. V jej storočných dejinách bolo tak vždy vtedy, keď sa vzdialila od svojich zdrojov, ktorými sú sociálne encykliky, filozofia personalizmu a monitorovanie každodennej životnej praxe.

Vtedy, keď strácala svoju invenciu obohacovať, stávala sa iba derivátom, najčastejšie pravicového konzervativizmu, ktorý zužoval univerzalitu kresťanského, ba niekedy chcela pravicovými prostriedkami dosiahnuť ľavicové sociálne ciele. Alebo bola derivátom liberálneho smerovania a vtedy strácala svoju pozíciu trvať na istých konštantách vo vývoji a obetovala ich liberálnemu po-

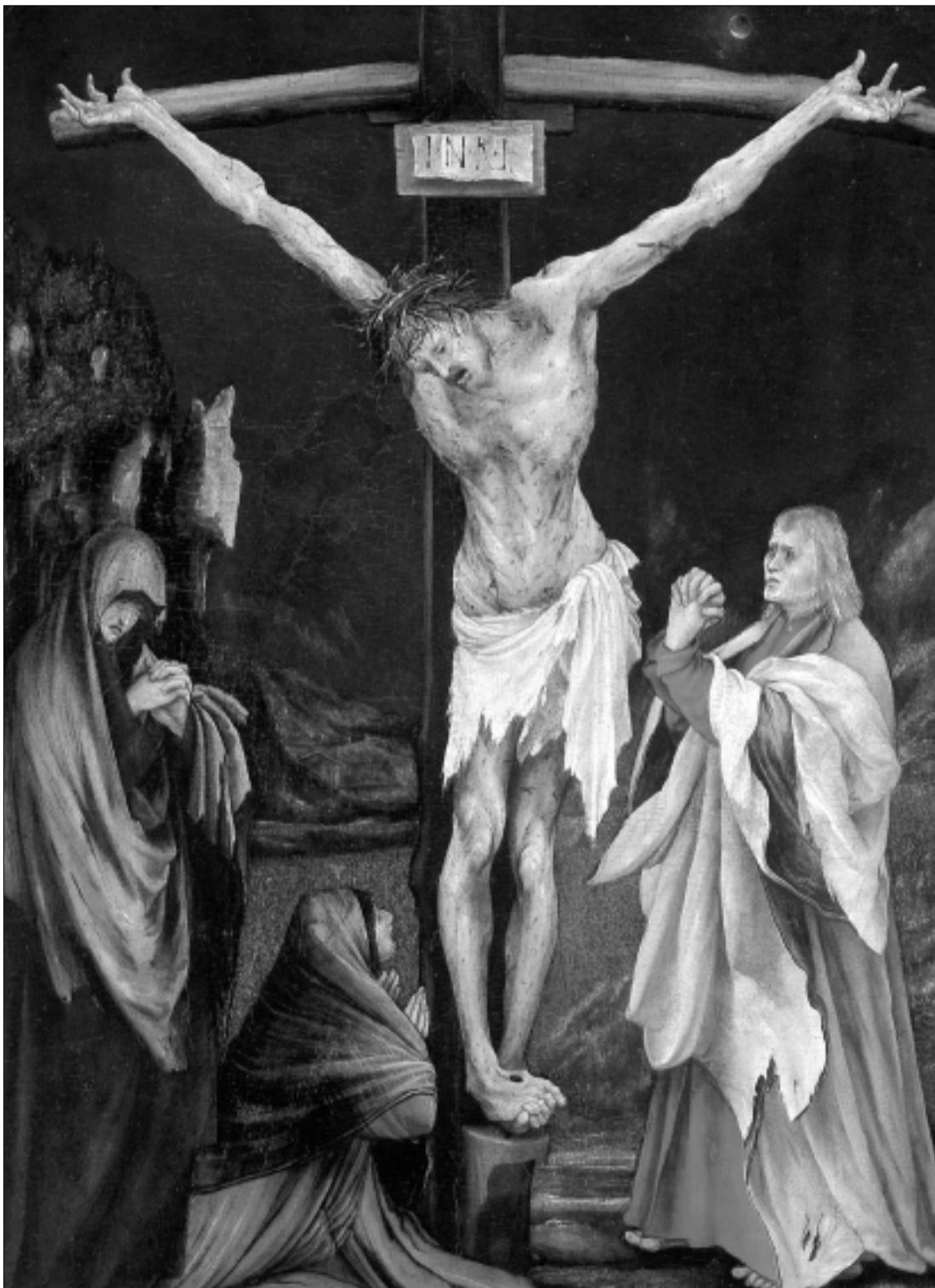
STANISLAV HVOZDÍK

hľadu, že vývoj má nekonečnú variabilitu.

Pád virtuálnej ekonomiky ako súčasť krízy ukazuje, že vývoj musí mať kritériá.

Bolí však aj prípady, že sa stala derivátom ľavice a vtedy stratila svoju kapacitu pre ľudovosť, ktorá je založená na základnej podmienke, že ide vždy o ľud Boží, a prispievala k tomu, že sa z ľudu Božieho stal ľud, ktorý sa chce vrátiť do strateného pozemského raja, a kresťanská demokracia chcela nastoliť v ňom vládu ľudu. Povedané s Maritainom, rehabilitovať človeka bez Boha. Alebo aj proti nemu.

V súčasnej spoločnosti prebieha zápas medzi ľuďmi o to, kto bude patriť k tým, ktorí ovládajú druhých, alebo medzi tých, ktorí sú ovládaní. Nemá to kto monitorovať. Politika prestáva byť službou. Nemá kto pripomenúť slová z encyklik, že užívanie vlastníctva má byť tiež službou, má byť aj v prospech iných. Namiesto toho sme počuli, že každý si môže s majetkom robiť čo chce. Majetok vychová ľudí. Majetok je posvätný. Spoločenské vedy, aj politická veda, sa stali zaujímavými iba ako nástroj, ktorého sa treba zmocniť a patriť k tým, ktorí ovládajú, nepadnúť medzi tých, ktorí sú ovládaní. V móde je znova Freud, ktorý cenu človeka stanovil veľmi nízko, kedy náboženstvo, ktoré chráni cenu človeka ako stvoreného na obraz Boží posúdil ako neurózu. Nemá kto v politike monitorovať dôsledky. To



Malé ukrižovanie od Mathiasa Grünewalda mal vo svojej zbierke Viliam V. Bavorský a iní zberatelia. Patri Národnej galérii vo Washingtone...

Kresťanská politika a kríza

pomáha oddeliť ľud od Boha. Záujemcov o takto chápaný ľud pribúda v pravo-ľavom politickom spektre. Stratégia je taká: až bude ľud totálne dezorientovaný a na mizine práve preto, že sa nepomenujú veci pravými menami, prídu liberáli so slovami, ktoré pomenujú mizériu, akú má už každý na prahu dverí a zároveň sa vyhlási, že je to preto, lebo bolo málo liberalizmu. Teda nie že je málo kresťanstva a základných

mravných rámcov. Ani to nemá kto dnes monitorovať.

Vzdialenie sa kresťanskej demokracie od encyklik, personalizmu a monitorovania životnej praxe ako vyvažujúcej klímy či energie, v ktorej sa stále obnovuje vedomie, že osobné dobro je možné, má za následok, že človek volí pre seba veci, ktoré nepomáhajú rozvíjať jeho osobnosť. Pluralita bez tejto klímy stráca esprit, ktorý jej dáva povedomie nevy-

hnutnej jednoty zmyslom pre osobný dobrý skutok. Ako nevyhnutný dôkaz, že odstup od materiálneho má zmysel.

Kríza, ktorú žijeme, je kríza osobnosti človeka euro-americkéj kultúry. Nevie poodstúpiť od materiálneho. Nemonitoruje sa, prečo sa nedarí uskutočniť personalistickú myšlienku, že osoba má mať prevahu nad vecami.

(Pokračovanie na 4. strane)

Kedysi sme v Kultúre uverejnili článok staručkej filozofky s názvom Politický program slovenského národa. Bolo to už relatívne dávno. Nič sa však na obsahu tohto posolstva či odkazu nazmenilo. Naopak, je stále aktuálnejší, aj keď (a či práve preto), že sa od neho stále viac vzdiaľujeme.

Autorka tohto „programu“ vlastne chcela odkázať slovenskému národu, že potreba pokánia trvá, i že bez pokánia niet ani prítomnosti, ani budúcnosti, je iba prežívanie, podobajúce sa na potácanie opilca či

Program národa

TEODOR KRIŽKA

hmatanie slepeho okolo seba v nádeji, že sa dotkne istoty.

Onen politický program slovenského národa poedľa autorky bol veľmi jednoduchý. Pozýval nás predovšetkým vysloviť ľútosť nad popravou prvého slovenského prezidenta v národných dejinách. V18. apríla tohto roku uplynulo 66 rokov od jeho justičnej vraždy. Kým nepochopíme, že sme pripustili nepriateľom Krista a slovenského národa nielen vyhlásiť za zločínca, ale i odstrániť zo sveta úctyhodnú politickú a mravnú osobnosť, naše úsilia budú len pokusom o lepšiu budúcnosť. V Tisovi totiž nebol popravený iba jednotlivý človek. V prípade popravy Tisa došlo k rituálnej vražde, rovnakej, akú vykonali už toľkokrát tie isté sily s rozličnými zástavami, no s identickou nenávisťou ku kresťanstvu.

Niet a nebude lepšieho Slovenska mimo tohto vedomia, darmo nám sľubujú politické strany a ich slušní-neslušní lídri sociálny raj či samobudovateľskú podstatu kapitálu.

A druhým veľkým hriechom, s nemenším významom, je zločin vraždenia nevinných. Milión abortov, to je milión vražd nevinných, to je holokaust, ktorý sa odohráva s plným súhlasom väčšiny národa. Málokto sa zamýšľa nad tým, že je to porušenie tabu nedotknuteľnosti ľudského života, navyše takej ohavnej podoby, aká sa nedá prirovnať ako k zabíjaniu agresora vo vojne.

Od týchto dvoch vražd je iba krôčik k zabíjaniu duší, ktorého sme svedkami a ktoré prebieha dvadsaťštyri hodín denne. Obracajú svet hore nohami nielen v architektúre, kde sa asymetria a pýcha či arogancia stali normou, ale v každom druhu a žánri. Urobili krásu banálnou a ohavnosť povýšili na modlu. A nielen to, čoraz viac pozorujeme, že sa tomu ochotne prispôbujú aj veriaci a dokonca duchovní, vrátane niektorých biskupov a dokonca kardinálov. Chcem veriť, že na to majú racionálne dôvody. Ale ja som uveril Ježišovi Kristovi, ktorý kázal apoštolom otriasť aj prach zo sandálov tam, kde ich neprijmú...

www.kultura-fb.sk



BYSTRÍK LÚČ

Slovenský Veľký piatok

Dnes život mlkne, duša tiež:
zrodil sa veľký sviatok,
krstený krvou výkupnou -
Slovenský Veľký piatok.
Dnes druhý Kristus - mesias
dokonal na Golgote.
Žoldnieri hrali mariáš,
spievali o nahote,
však pozakryť sa nechceli:
rúcho im príliš sväté.

Kiež aspoň po tej Nedeli
sa, blázni, priodiete,
keď z hrobu vstane zabitý
a dá vám - požehnanie.

Ja verím, viem to doista,
že Ty ho vzkriesiš, Pane.
Za Tebou dal sa poviazať
ten večer v Getsemane.
Nevedel katom prekážať,
keď vystierali dlane
a v tvár mu pľuli na posmech,
v šarlát ho priodiali
a od Annáša k Pilátu
drábom ho týrať dali.
Naoslep sveta v maškarách
satanov pozháňali,
by za justičné taláre
ich čierne duše kryli.

Ty si bol, Pane, istotne
pri ňom v tej svätej chvíli,
keď s Tebou vyznal: JA SOM KRÁĽ
a keď ho päst'ou bili,
že neodvetil beštii,
čo zázrak vidieť chcela.

Lež načo všetko spomínať,
bolo by toho veľa,
a Ty to, Pane dobre vieš:
všetko si videl zblízka.
A Ty ho iste miluješ
a rovno z popravy
ku sebe si ho povolal,
ako on volal Teba
k Obeti svätej každý deň
a posledný raz dneska.

Ja verím, Pane, iste viem:
Ty si bol pri ňom v chvíli,
keď s Tebou k Tebe zavolať
z poslednej žitia sily:
OTČE, DIELO SOM DOKONAL,
RÁČ PRIJAŤ DUŠU SYNA
A ODPUSŤ VRAHOM ÚBOHÝM,
BO NEVEDIA, ČO ČINIA!

Ty si naň, Pane, pohliadol:
„Len vypí, brat môj, kalich
až do dna. Výkúp národ svoj!
Dnes budeš so mnou v raji.“

I jeho by som vidieť rád
živého medzi nami.

To všetko, Pane, verím, viem,
i všetci pod Tatrami.
Tak cíti aj môj kamarát,
Však - čože budem tajiť? -
ja život príliš milujem
a žičím svojim drahým.

A preto - odpusť! - plačeme,
žiaľom nám duše nyrjú
a čelá krížom značené
v pekelné brány bijú,
kým v srdciach hrozí zrodiť sa
bes pomsty ľúty, divý.

Ale Ty, Pane, nemáš rád,
keď súd Tvoj spravodlivý
predišť chce planý ortieľ náš
a kríži Tvoje plány.
Veď taký krátky je náš zrak
a krátko bolia rany,
a Tvoja ruka tak či tak
každého nájde.

Páni,
vy diabli v tógach odetí,
vy krvibažné zmije,
k vám pomsta Božia doletí
i bez čiar justície!

Vás národ kliatbou preklína
a Boh vás kruto stresce,
bo spravodlivosť jediná
vám dosiaľ ušla ešte,
a pravdu zabiť nevládzu
pekelné pikle vaše.

Ja volám dneska do radu
mestečká, viesky naše
od venca Karpát k Dunaju,
z kopaníc na salaše.
Všetkých vás, bratia, zvolávam
a zaprisahám sväte:

Tri razy beda, beda vám,
ak svorní nebudete,
ak dáte zhynúť nádejiam
a svätú Pravdu šliapať
kopytom šelmy krvavej,
abo blesk očí driapať
pazúrom dravca v skoku!

Nám všetkým, bratia, musí zrieť
plam jeho lásky v oku
a srdce žertvou zahorieť
a zblknúť večne v roku,
keď svitne svätý, slávny deň,
čo zrodil nový sviatok,
krstený krvou Tisovou -
Slovenský Veľký piatok!

V Trnave
18. apríla 1947



Vlastenci, ktorí si dňa 18. 4. prišli uctiť pamiatku mučeníka Jozefa Tisa k jeho hrobu na Martinskom cintoríne v Bratislave a pomodlili sa na zádušnej svätej omši pri príležitosti 66. výročia justičnej vraždy prvého slovenského prezidenta. Snímky: Pavel Duraj

Ústava ochraňuje režim pri zmene politickej garnitúry, proti novej svojvôli či režimovej nekorektnosti politikov. Vždy však ide o ochranu aktuálneho systému. Komunistická ústava petrifikovala moc vedúcou úlohou komunistickej strany, súčasne liberálne ústavy petrifikujú moc vedúcou úlohou povolených politických strán, ktoré vstupujú na politické kolbište prostredníctvom ekonomických elit. Výsledkom bola socialistická a dnes oligarchická demokracia. Ústavy padali s režimami, lebo nový režim tvorí novú ústavu. Aj slovenská ústava nemohla byť iná (s hrdoťou sa interpretovala ako štandardná európska), pretože ak by iná bola, nebola by ani Slovenská republika... a ani jej tvorcovia by neboli „pripustení“ k moci.

Zásadná režimová zmena, postihujúca podstatu systému bola vždy viazaná na majetkové presuny. Vlastnícke vzťahy - a to nielen vlastníctvo výrobných prostriedkov - vyjadrujú spoločenské postavenie a moc. Vlastníctvo - ako základné kritérium spoločenskej stratifikácie. Toto kritérium a jeho rešpektovanie vytvára v spoločnosti relatívny poriadok garantovaný prostredníctvom zákona a vzťahy k vlastníctvu sú neoddeliteľnou súčasťou každej ústavy. Každá zmena znamenala spravidla krvavý sociálny pohyb.

Vzťah k pojmom privatizácia a znarodňovanie sa z hľadiska oficiálneho morálneho opodstatnenia vždy menil. Nadšenie zo znarodňovania bolo nevyhnutnou súčasťou praktik komunistickej moci tak isto, ako bolo nadšenie z privatizácie pri vzniku oligarchickej demokracie. Historicky sa tak vytvorili pojmové dve schémy, ktoré sú predmetom neplodných diskusií. Tie vyúsťujú len k názorovému a existenčnému konfliktu.

Privlastňovanie nadhodnoty - nie je marxistickým nezmyslom, či výmyslom, fenoménom marxistickej politickej ekonómie. Je významným vývojovým a motivačným činiteľom. Kto si ju privlastní, ten sa stáva vládcom. Komunizmus okradol jedinca o motívy a slobodu v aktivitách. Kapitalistický liberalizmus zotročuje občana tvorbou autodeštruktívnej priepasti medzi bohatstvom a chudobou, vyúsťujúcou zákonite do vojen, sociálnych nepokojov a revolučných pohybov. Vždy sú spojené so zmenami v privlastňovaní nadhodnoty.

Teoretickým základom aktuálneho vzťahu k vlastníctvu boli ideológie, ktoré vychádzajú spravidla z politických dogiem. V záujme relatívnej stability sú ideológie zjednocujúcim hodnotovým činiteľom. Ideológie zlyhávajú a vedú k deštrukcii, ak je premisou ekonomický extrémizmus. Ekonómia je v praxi zákonite ekonómiou politickou. Ako veda skúmajúca riešenie problému významnosti zdrojov zo strany spoločnosti, rozdeľovania spoločenských produktov, funguje len v rámci určitého režimu, či systému. Ekonomické zákony sa rúcajú spoločne so zmenami režimov a nový režim tvorí novú ekonómiu, ktorá tú predchádzajúcu zákonite znehodnocuje a nazýva ju ekonomickým paškvilom, či deformáciou. Ekonómia bez rešpektovania nových spoločenských, výrobných, sociologických faktorov nie je vedou, ale len politickým konštruktom. Ideológia musí zvíťaziť vždy ako prvá, aby mohla poskytnúť paradigmu novej moci. Následne sa ekonómia stáva slúžkou moci... Takýto mechanizmus viedol automaticky k zásadným ideologickým vyhláseniam Kle-

menta Gottwalda, Mikloša či Dzurindu. Beztrietnosť vyhlásení bola a je garantovaná veľmocensky zo zahraničia. Ideologické vyhlásenia týkajúce sa vlastníckych vzťahov tvorili základňu pre znarodňovanie a privatizáciu.

Dnes - po veľkej privatizácii a ovládnutí bankového sektoru - došlo k reálnej strate ústavne deklarovanej štátnej suverenity Slovenska. Suverenity Slovenskej republiky je v troskách.

Aj strata vlastného mediálneho priestoru urobila z člena Európskej

už občanom pomôcť nemôžu, aj keby chceli - niet už žiadnych vlastných ekonomických pák... Občan sa stal producentom a obeťou vlastných parazitov.

Pre zabránenie svojvoľného výkladu pojmov demokracia, vláda ľudu, slobodný rozvoj občana a jeho rovnosť pred zákonom, chýbali vždy ústavné predpoklady. Ústava jednoducho nedefinovala zároveň predpoklady k tomu, aby sa spoločnosť aspoň relatívne k tomuto cieľu približovala. Základom sa stala len ekono-

vlastníkom aj desiatich fabriek. Parazitický finančný systém však nevyrába. Ak, tak len armádu bankových úradníkov, ktorá sa dominantne zaoberá obchodmi s dlhovými úpismi štátov. Bankový systém má prirodzené opodstatnenie, ak je odrazom schopnosti spoločnosti tvoriť reálne hodnoty a nie ako mechanizmus vytvorené reálne hodnoty si privlastňovať. A to len preto, že prevažná väčšina obyvateľstva nechápe mechanizmy tvorby a cirkulácie peňazí. Každodenne spomínané finančné trhy... kto to je?

- bankové záruky štátu výlučne len v štátnej banke
- jedine národná a štátna banka bez účasti súkromného kapitálu má kompetenciu

pre emisiu peňazí, viazanú výlučne na výkonnosť ekonomiky („kvantitatívne uvoľňovanie“ ako trestný čin)

- prírodné bohatstvo je vlastníctvom štátu

- poslanci nemajú právo rozhodovať o zmenách - štát ako súčasť vojenských paktov,

začleňovanie štátu do nadštátnych celkov, nemožnosť vstupu štátu do záväzkov, z ktorých nie je možné vystúpiť

- zneužitie armády na vojenské imperiálne misie mimo územia republiky a mimo územia

spojencov v kolektívnom obrannom zväzku (demokracia sa nedá budovať humanitárnym bombardovaním, inváziami a okupáciami)

- manažérska a vlastnícka väčšina v štátnych strategických podnikoch

- žiadne stranické nominácie v štátnych podnikoch

- štátne zákazky a ekonomické zmluvy bez akýchkoľvek tajných dodatkov

- štátne zdroje nemožno použiť ako subvencie pre súkromné firmy

- význam potravinovej sebestačnosti

- štát preberá zodpovednosť za zabezpečenie starostlivosti o školstvo, zdravotníctvo a zamestnanosť, ale za akých podmienok?

V súčasnosti môžu o politike štátu hovoriť v štátnych médiách výlučne len parlamentné strany s vedomím, že toto právo je súčasťou ich víťazstva v parlamentných voľbách. Všetkým ostatným je vstup zakázaný... Neverím, že Slovensko je až tak chudobné na potencionálnych moderátorov, ako prezentujú svojou kvalitou štátne médiá.

Slovensko stratilo kontrolu nad bankami, strategickými podnikmi a zlikvidovalo si potravinovú sebestačnosť. Umožnili to presne nedefinované kompetencie poslancov a vlády. Čo nie je definované, nie je zakázané... Obnova môže preto nastať opäť len od základov, ako po bombardovaní krajiny. Historická šanca, začať z podstatne výhodnejšej pozície po roku 1989, sa už nezopakuje. Plakať však nemožno, bola nereálna z vnútorných aj vonkajších príčin...

Myšlienka ústavy politickeho streda je úvahou o politických predpokladoch zabrániť totálnemu ovládnutiu štátu súkromným kapitálom, alebo o staronových heslách politickeho utopizmu. Súčasná liberálna ústava viedla k totálnemu ovládnutiu štátu súkromným kapitálom.

Aktuálna moc ignoruje úvahy o možných zmenách a považuje ich len za utopické. Politická utópia je ešte tolerovaná, lebo vyjadruje pocit neohrozenosti aktuálnych pomerov. Existencia utopistov však reprezentuje malé svetielko. Svedčí o úrovni vôle a vedomia mlčiacej väčšiny. Z plamienka však vznikajú požiare. Stotožnením konfiškácie súkromného majetku na Cypre s daňou, prekročili bruselskí byrokrati rubikon... Legitimizácia „jednorázovej“ nezákonnosti popiera vlastnú zákonnú opodstatnenosť moci.

Cieľom ústavy politickeho streda je zabrániť tvorbe takých sociálnych skupín, ako sú bezdomovci a oligarchovia. Potrebuje ich spoločnosť?

PETER POGÁDY

Ústava politického streda

únie člena konfederácie, ktorej oficiálna deklarácia sa ešte len očakáva, aj keď reálne už existuje. Jej postavenie má však len charakter gubernie. Reálnymi členmi konfederácie je len Nemecko, Francúzsko a Británia. Nadnárodné, reálne vládnuce elity chápu, že politická únia je možná len v kríze. Ich cieľom je však za každú cenu udržať prehnitý systém partokratickej parlamentnej demokracie. Je totiž základným zdrojom ich moci.

Po páde komunizmu a v období otriasajúceho sa liberálneho kapitalizmu vzniká potreba novej paradigmy moci - ideologického základu novej nádeje, nie socialistického ale rovnovážnejšieho politickeho programu. Ten je od komunistického aj liberálneho veľmi vzdialený. Prezidentské voľby v susednej Českej republike opäť poukázali na režimovo prípustné koncepčné alternatívy. Na jednej strane je to predstava budovania kapitalizmu na baťovský spôsob podľa Miloša Zemana, na strane druhej budovanie kapitalizmu na neoliberálny americký spôsob podľa Karla Schwarzenberga. Jeden sa označuje za ľavičiara blízkeho masám - heslo: spodných 10 miliónov, druhý za kandidáta pravicového. Pán Zeman ponúka predstavu kapitalizmu s ľudskejšou tvárou. Pán Schwarzenberg sa aspoň na nič nehrá... vychádzajú z predpokladu, že tých spodných 10 miliónov si v rámci globalizovaných pravidiel EU neuvedomuje, že baťovský kapitalizmus bol a je ilúziou tak isto, ako socializmus s ľudskou tvárou pod vedením komunistickej strany.

Na kritike minulosti sa dnes buduje politická kariéra. Kritika ideologického nepriateľa po jeho porážke už nenesie žiadne riziká. Tvorba novej politickej alternatívy má však vždy charakter disentu, pretože ohrozuje aj tých, ktorí si robia zásluhy z kopania do politickej mŕtvol. Sociálne demokracie nadobudnú mediálnu podporu reálnych mocenských elit, lebo svojou rétorikou majú väčšiu šancu zachovať v krízových časoch podstatu systému presadzovaním len kozmetických úprav.

Dôsledky súčasného liberalizmu sú na základe mocenského a mediálneho etablovania ešte tabuizované, ale verejne známe. Veľké sociálne nepokoje rozsiahlej južnej časti Európy sú komentované verejnoprávnymi médiami len ako dočasný fenomén. Nekonečné sľuby doriešenia krízy budú zdrojom pádu celej súčasnej európskej a s ňou aj slovenskej politickej nomenklatúry. Politici na Slovensku

mická a vlastnícka dogma, ktorá zafinovala buď totalitné spoločenské vlastníctvo výrobných prostriedkov alebo liberálne tržné hospodárstvo. Produktom bola diktatúra prostredníctvom samozvanej vedúcej úlohy jednej strany a diktatúra metódou oligarchickej demokracie. Deklarovaná sociálne orientovaná tržná ekonomika sa nestala ani tržnou ani sociálnou. Pokiaľ v medzinárodnom rozmere nie je tržnou a sociálnou, nebude mať tento charakter ani v rámci jedného štátu.

Aby sa presadila nová myšlienka v politike, musí byť jednoduchá a kauzálne presvedčivá.

Politická teória streda nie je garantovaná ústavou, ktorá by tvorila základné zákonné predpoklady pre jej hodnoty. Jedine v povojnových časoch, po totálnej deštrukcii, sa v záujme znovuvybudovania štátu javí politika stredovejšou a sociálnejšou. Nasvedčuje tomu vývoj po II. svetovej vojne na západe, s budovaním sociálneho štátu. Cieľom však nebolo zbavenie sa politickeho extrémizmu, ale navodenie humánnejšej klímy streda po devastácii štátu. Komunizmus budoval sociálny štát za cenu straty individuálnej podnikateľskej aktivity, čo sa zákonite prejavilo ako neudržateľné. Teraz sa opäť očakáva zmena len v podobe tradičnej vojny a revolúcie, ktoré časovo na seba spravidla nadväzujú.

Cieľom ústavne ukotvenej politiky streda je zbavenie sa doterajšieho politickeho a ekonomického extrémizmu a nastolenie nových pravidiel po devastácii štátu. Víziou ústavy streda je chrániť štát pred jeho totálnym ovládnutím súkromným kapitálom, ako aj záruka individuálnej, tvorivej aktivity jednotlivca. Vychádzam z predpokladu, že úlohou štátu ako mocenského nástroja, by mala byť aj ochrana základných existenčných záujmov spoločnosti ako celku a nie len individuálnych záujmov. Občan však nevytvoril politické, právne a ekonomické predpoklady k tomu, aby takú funkciu plniť mohol. Politický mesianizmus vodcov politických strán a ich „zastupiteľstvo“ totálne zlyhalo. Ekonomická ochrana štátu je možná len ústavným obmedzením vplyvu súkromného kapitálu, garantovaná minimálne 51 percentnou vlastníckou a manažérskou väčšinou v strategických podnikoch a odvetviach štátu. K tomu nevyhnutne patrí aj finančný systém s dominantnou národnou štátnou centrálnou bankou, s monopolom na tvorbu peňazí a dozorom nad bankovým systémom. Keď niekto tvorí, vyrába, poskytuje služby, nech je

Ochranu funkcií štátu má svoju základňu v politických garanciách ústavného systému, vo volebnom zákone a v ústavne zakotvenej reálnej priamej demokracii. Zásadné námety pre vznik volebného zákona a organizáciu priamej demokracie je možné hľadať v overenom politickom usporiadaní Švajčiarska.

Politická pravoľavá súťaž neudrži stredovú politiku. Nie je totiž alternatívna, ale len liberálna. Liberálne ústavné princípy môžu tvoriť len pravicovú politiku. Stredová politika nemá doteraz žiadne základy garantované ústavou, politickým a volebným systémom. Politická dogma streda nemá právnu a ekonomickú bázu.

Základom štátu je spoločenská zmluva tolerovaná spoločenstvom štátov. Ústava politickeho streda má šancu len vtedy, ak sa presadí na európskej úrovni. Mohla by sa stať jadrom tvorby európskej identity. Projekt Európa by tak mohol nadobudnúť reálnu politickú podporu zdola, bez ktorej má len charakter „budovania“ komunizmu.

V slovenských pomeroch je však v počiatkovej fáze možné občianske presadzovanie základných ústavných funkcií štátnych médií. Štátna televízia a rozhlas by mali zo zákona niekoľko hodín v týždni - v relevantnom vysielacom čase - vytvoriť priestor na vyjadrenie názorov občanov (diskusné arény, intermediálne vstupy do diskusie, priama konfrontácia politikov a poslancov s občanmi, obznanenie s obsahom a problémom referenda, otvorené odborné diskusie „pro a kontra“, priestor na prezentáciu alternatívnych politických konceptov, osobností, ktoré majú nadanie a ambíciu vstúpiť do politiky bez straníckej podpory a majú občiansku podporu. Vyberanie osobností z viacerých strán je zdrojom presadzovania občianskeho záujmu a musí byť pevnou súčasťou volebného zákona. Tým na diskusie pre diskusné arény je nespočetne veľa. Témy, na ktoré by mal mať kompetenciu odpovedať len občan v referende, alebo majú byť ústavne ukotvené. Ide teda o zákonom chránené princípy politickeho, finančného a ekonomického mechanizmu štátu, na ktoré nemajú vplyv ani poslanci, ale výlučne len občan. Ako príklad uvádzam len niektoré z nich:

- štátna národná banka obhajuje národnoštátny záujem

- štátne peniaze môžu byť uložené výlučne v národnej banke

(Pokračovanie z 1. strany)

V mene tohto pravidla sa kresťanskí demokrati a kresťania vôbec snažili, aby ich názory a postoje, spôsoby správania bolo cítiť vo verejnom živote. Monitorovali sa veľmi negatívne javy kapitalizmu, ale aj vynáranie sa komunizmu. Vtedy sa usilovali o poľudštenie práce. Bez triedneho boja a nenávisť ako „hnacieho motora“ dejín. Pridržovali sa o nové postavenie práce vo vzťahu ku kapitálu, cez súlad medzi talentom, prácou a kapitálom. Práca, kapitál, talent, mentálne schopnosti sa rozoberajú v sociálnom učení Cirkvi a pápežom vyhlásených encyklik. Kresťanskú demokraciu zaoberala sloboda ako mravné vedomie, a tým aj zodpovednosť voči podmienkam práce. Kresťanská demokracia by mala monitorovať riziko, že darvinovský koncept vývinu, boja druhov, likviduje personalizačný proces. Paradoxne personálne sa derie k vedomiu, keď vrcholí egoistický individualizmus alebo kolektivismus. Produkty boja o prežitie. Znižuje sa kriticky citlivosť k hodnote človeka.

Ani to nemá kto dnes monitorovať, pomenovať.

Chránené sú premnožené medvede, premnožené psy a mačky. V správach sa mihla informácia, že desaťtisíce slovenských dôchodcov sú exekúované. Približne deväťtisíc sa odvolalo na ústavný súd. Nemá to kto monitorovať ako mimoriadnu udalosť. Starí ľudia sa nevedia ako brániť. Monitoroval niekto, aké sa im poskytl informácie? Nemal by tu niekto monitorovať situáciu slovami z encyklik, že dlh sa nemá vymáhať tak, že uvádza do zúfalstva celé krajiny, ľudí? Kto vlastne podnecoval k neustálemu zadlžovaniu sa?

Posun sa vidí v tom, že niekoľko poslancí, aj za KDH, navrhujú znížiť odmeny exekútorom, ktoré zrejme znáša exekúovaný. Aspoň niečo.

Veci sa nepomenúvajú pravým menom, a to spôsobuje, že trpiac upadajú do zabudnutia a spoločnosť vyzera ako loď bláznov na známom obraze Hieronyma Boscha.

Kresťanská politika je povinná monitorovať javy a veci v mierach objavených sociálnymi encyklikami a filozofiou personalizmu. Zákomom o výhrade svedomia, ktorý má presadiť, má umožniť, aby svedomie ako mieru mohol slobodne použiť každý. Ani za toto sa nemá kto zasadiť. Spoločnosť je dotlačaná, aby bola citlivá na extrémnosti, ale nemá kto monitorovať, že podmienky pre rozvoj personalnosti na Slovensku sú kritické.

Filozofia personalizmu rozlišuje individuum a osobu. Individuom je povinné voči spoločnosti, ale spoločnosť je povinná vytvárať podmienky pre personalizáciu, pre osobu v človeku. Nie len gén je predpokladom vývoja, ale aj slobodná vôľa človeka. Dosiahnutý stupeň mravnosti. Jeho poslanie uskutočňovať osobné dobro voľbou, odmietnutím zla, pretože toto nerozvíja jeho osobnosť. Preto toľko depersonalizácie. Filozofia personalizmu je za štát, ktorý bude vytvárať podmienky pre predpolitickú sféru. Tie sa ľahko personalizujú. Pomáhajú stať sa autentickou osobnosťou s integrálnym vedomím, schopnou rozlišovať dobré od zlého. Filozofia personalizmu tvrdí, že ak politické sféry obsadia priestor, ktorý patrí predpolitickým sféram, tak spoločnosť začne upadať.

Stalo sa tak aj na Slovensku.

Politika má vytvárať podmienky, aby predpolitické sféry ako rodina, škola, práca, verejná mienka, kultúra boli slobodné od nadvlády politiky. A nie sú. Politickí nominanti po voľbách obsadzujú úrady svojimi stranickými kolegami. Inštitúcie sú

Kresťanská politika a kríza

preto nespoľahlivé, čo len zvyšuje stres v spoločnosti.

Dnes sa všetko točí okolo peňazí a ich sila sa skúša tým, nakoľko vedľa zaplatiť pomenovanie zeleného, že je červené, modrého, že je biele. Politik, ktorého strana prehrá voľby, hovorí o víťazstve. Slovensko nepotrebuje zimné olympijské hry, keď ide o prežitie či neprežitie spoločnosti. A predsa sa povie, že zviditeľnenie sa je viac ako riziko neprežitia. Používanie slov, aby nepravdivá situácia vyzerala pravdivo, považujú poniektorí za legitímny zisk vyplývajúci z ich manažérskych a sociálnych zručností.

Pomenovanie javov pravým menom je začiatkom obnovy nádeje v spoločnosti. Kríza v západnom svete, západnej kultúre je kríza tejto kultúry, je dôsledkom úpadku osobnosti človeka a hospodárska kríza je iba jeho najviac viditeľným dôsledkom. Preto náprava nemôže byť skôr, ako sa pomenujú javy a veci, ktoré ničia ľudskú osobnosť. Uvoľní sa vôľa k novým ideám. Mnohé nemôžeme zmeniť, ale môžeme poznať podstatu veci. A na to sa rezignovalo. Práve na to treba pomenovať veci a javy pravdivo. Politika a niektorí politickí činitelia sa práve tomu chcú vyhnúť a ponúkajú náhradné problémy. Príčina môže byť v tom, že skutočné problémy evokujú úzkosť zo svojej povahy alebo dôsledkov, alebo potrebu mnoho obetovať.

Veci sa už začali pomenovávať. Ale nie na Slovensku. V Poľsku veľké státisícové zhromaždenie pod vedením strany Právo a solidarita identifikovalo príčiny krízy. Rozvrat osobnosti, dvojaké miery zahraničných majiteľov domácich podnikov. Doma lepšie pre zamestnancov a bezohľadnosť vtedy, keď vlastní majetky hosťujúcej krajiny. Ničenie civilizačných štruktúr je aj na Slovensku. Civilizačná štruktúra, ako poľnohospodárstvo, priemysel, vzdelanie, zdravotná starostlivosť, náboženstvo, kultúra sú napádané. Civilizačné štruktúry sú nástroje živobytia národa. Kto tvrdil, že dovezieme lacnejšie, tovary, lacnejších lekárov? Nuž keď sa predávajú bývalé Východoslovenské železiarne, noví majitelia si privezu možno lacné pracovné sily z vlastnej krajiny. Nám ostane iba znečistené ovzdušie. Keby sa monitorovali a pomenovali veci a javy komplexne, neobetovali sa mlčaní, aby sa nám nepodarené koalície nerozpadli, veľa by sa dalo zachrániť.

Prichádzajú nepokojné časy.

Po druhej svetovej vojne nastúpil pokojný vývoj, iba pohodlný vývoj, ktorý udržiavala aj virtuálne ekonomika. Pokojný vývoj je možný iba s obnovou kvalít osobnosti európskeho človeka. Obnova humanity obnovou osobnosti človeka. Preto je potreba pozrieť sa bližšie na úlohu kresťanskej demokracie v tomto procese.

Nádej na Slovensku prestáva garantovať pokoj v medziľudských vzťahoch. Prestáva chrániť ich intímny charakter. Neudržiava túžbu po lepších časoch, ktorých základom bude obnova dôvery v ľudskú prirodzenosť, ktorého súčasťou je svedomie.

To, čo zrodilo kresťanskú demokraciu pred vyše sto rokmi bola najmä encyklika Rerum novarum Leva XIII. z roku 1891, v ktorej predstavil kresťanskú sociálnu nauku. Bola to kritika negatívnych javov kapitalizmu a varo-

vanie pred komunizmom. Odvtedy viacero encyklik malo dôvod tieto varovania zopakovať. Najnovšie poukazujú na ďalší neud - relativizmus.

Západ sa nepočul.

S kresťanskou demokraciou je spojená aj encyklika Graves di communi z roku 1901 od pápeža Pia X., ktorá sa nazýva tiež konštitúciou kresťanskej demokracie. Encyklikami sa Cirkev rozlúčila so spomienkovým optimizmom, že kdesi v minulosti bol nejaký medzník, pred ktorým bolo to, k čomu sa treba vrátiť. Sociálnymi encyklikami cirkev doceňuje prítomnosť, ktorú nemožno obetovať pre fikciu nejakých budúcich rajov na zemi. A tiež podáva analýzu pomerov a formuluje propozície, ako podmienky spravodlivejších trendov vo vývoji.

Možno pripomenúť Quadragesimo Anno. Novšie encyklika Centesimus Annus Jána Pavla II.

Myšlienku o kresťanskej demokracii priniesol profesor sociológie G. Toniolo a predstavil ju Levovi XIII. Definoval kresťanskú demokraciu ako sociálny poriadok, v ktorom všetky sily spoločnosti, právne a ekonomické, v plnosti svojho hierarchického rozvoja spolupracujú proporcionálne pre spoločné dobro, aby nakoniec dosiahli zlepšenia tried v najhoršom postavení. Myslelo sa tu na neutešené postavenie robotníkov. Tejto definícii je ešte blízka definícia kresťanskej demokracie z konca tridsiatich rokov minulého storočia prof. Lásku. Rozlišuje kvantitatívnu demokraciu a kvalitatívnu demokraciu. Nemyslím si, že by táto definícia kresťanskej demokracie vznikla iba nejakým prepracovaním Toniolovej definície. Táto definícia je výsledkom konfrontácie s demokraciou, ktorá sa stala sama sebe cieľom, pozbavila sa akejkolvek ideí kresťanstva, odtrhla od neho to, čo sa od vekov nazýva ľud. A v mene takto Bohu odcudzeného ľudu začína vládnúť. Finále malo podobu nacizmu a komunizmu. Zároveň bolo koncom demokracie.

Demokracia potrebuje kresťanstvo, nie naopak. To je prastarý problém. Nazval by som ho Dávidov omyl. V Biblii čítame, že kráľ Dávid pojal úmysel spočítať ľud kráľovstva. Hospodin ho varoval, aby to nerobil, ale on to urobil. Takto z ľudu Božieho urobil iba ľud kráľov. Nasledoval trest a uznanie si viny. A kráľ Dávid obstál v skúške, keď idúc po svahu kopca počúval, ako mu ktosi zdola nadáva. A služobníci ho žiadali, aby im dovolil toho dole potrestať. Nedovolil, po-

chopil, že je skúšaný, či sa naučil zo svojho omylu - pokore.

Kresťanská demokracia sa vo svojich dejinách stretáva aj s týmto rizikom. V Taliansku po nástupe ľudovej strany Musoliniho, De Gaspari pochoopil, že ide o prisvojenie si ľudu a jeho odcudzenie kresťanstvu a radšej sa spojil s ľavicou proti tomu trendu. Aj dnes sa tí, ktorí popierajú v Európe kresťanské korene, snažia o ľud. Nie o ľud Boží, ale o ľud cisárov.

Kresťanskí demokrati v Európe by mali pomenovať tento jav pravým menom. Ak mlčia, znamená to, že majú kľúč, ale sami nevchádzajú, ani druhým nedovolia vojsť.

V tom čase, kedy V. Lásku uverejnil esej o kvalitatívnej a kvantitatívnej demokracii, výsledkom takejto kvantitatívnej demokracie, ktorá odcudzila ľud Bohu, bol nástup nacizmu v Nemecku, zbavený akéhokoľvek kontaktu s kresťanským. A bol to koniec demokracie v tejto krajine. Rusko bolo zotročené komunizmom, ktorý páchal teror, aby odtrhol ľud od kresťanského Boha. V Lásku pomenoval kvalitatívnu demokraciu ako takú, v ktorej sú záujmy osobné, stranické, triedne a lokálne zásadne a sústavne podriadené záujmom vyššej sociálnej spravodlivosti a národnej kultúry, podloženej pevným poriadkom náboženským. Zdôrazňuje, že demokracia nie je vládou ľudu, iba vládou skrze ľud. Kvantitatívna demokracia dáva moc do rúk často neschopných a hlavne nie čistých.

Pápeži, najmä Pius X., zdôrazňovali nepolitický charakter kresťanskej demokracie. Pápež sa obával, že spojenie kresťanskej demokracie s politikou by mohlo rozdeliť katolíkov. Báľ sa azda aj toho, že človek deleguje svoju osobnú kapacitu urobiť niečo dobré na politickú stranu. Stratí tak motív voliť samého seba pre niečo hodnotné. Ale popri kresťanskej demokracii koncipovanej nepoliticky možno pozorovať demokraciu ako politiku, ktorá má charakter kresťanský, pretože sa v nej prejavujú kresťania. (J. Stefanowicz, 1963).

Kresťanstvo je historickou energiou činnosti. Nie iba pre vonkajší svet, ale pre to, aby našla bytie.

Pohnútky zapájania sa kresťanov do verejného života sú rozličné, ale zjednocuje ich kresťanské povedomie vo vzťahu k problémom doby. To je tretí zdroj kresťanskej demokracie. Monitorovanie takej životnej praxe, ktorá prestáva diskriminovať progres od regresu. Ktorá oslabuje schopnosť rozlišovať vnútorné od vonkajšieho a

ponecháva prevahu veci nad osobou. Kresťania sa učia toto monitorovanie spájať s tým, čo preskúmali encykliky v časovej postupnosti ich vydávania pápežmi. A čo prináša vyvíjajúci sa personalizmus v jeho širokom zábere na skutočnosť, ako miery posudzovania. Tieto miery predpokladajú, že každý človek má kapacity zavišť svoj život zmysluplne. Konat' tak, aby sa naplnili jeho spirituálne potreby mať viac pravého života. To všetko je prejav prevahy osoby nad vecami.

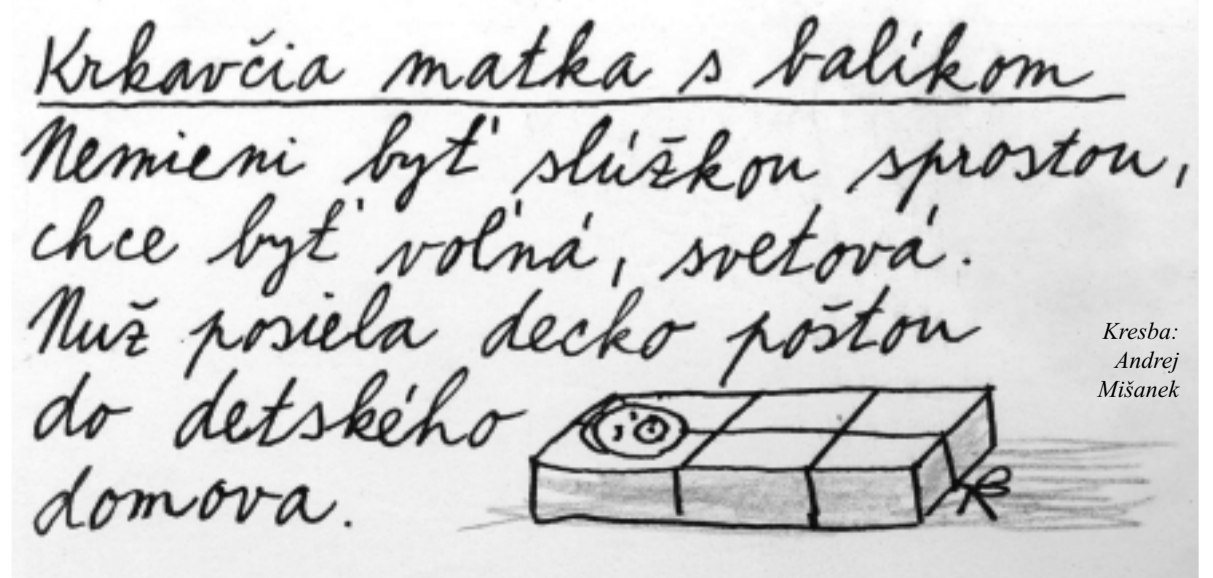
Ak veci prevažujú nad osobou, demokracia má iné obsahy. To je prípad ak politika chráni právo mať veci a nepýta sa na ich pôvod. Toho sme boli svedkami často od novembra 1989. Kresťanská demokracia má povinnosť pomenovať javy, ako a kedy sa demokracia dostáva do služieb toho horšieho prípadu.

V histórii kresťanskej demokracie boli obdobia lepšie, kedy sa dalo pomenovať veci pravými menami, a zase obdobia, kedy sa silne oslabila táto väzba na univerzálnosť kresťanstva a kapacity kresťanskej demokracie pomenovať javy sa blížili postupne k nulovému výkonu. Nech si každý odhadne sám, kde je súčasná kresťanská demokracia.

Vo vývoji kresťanskej demokracie môžeme pozorovať dva prúdy. Jeden prúd v kresťanstve konceptualizuje filozofiu, nie je politický. Druhý prúd to pretlmočí do programu a aktivít. Ten druhý prúd postupne buduje politiku.

Ťažko sa prekonával Toniolom sformulovaný apolitický koncept kresťanskej demokracie. Konštatuje to v dvadsiatych rokoch XX. storočia de Gaspari, ktorý hovorí, že Toniolo nerozlišoval medzi vládou a Cirkvou a očakával, akoby Cirkev mohla na veci niečo zmeniť sama.

Ak berieme súčasnú demokraciu v Európe, môžeme vidieť, že politika s dôrazom na praktikizmus kombinovaná s manažérskymi spôsobnosťami používať slová pravdy je bez záujmu rozlišovať skutočný stav vecí. Pozorujeme umenšenie kresťanského aspektu v demokracii na najnižšie možnú mieru. Preváženie politického aspektu nad kresťanským znamená aj začínajúcu nedôveru ľudí v kresťanstvo. Kresťanské sa takto začína chápať ako neúčinné, zanedbateľné, ktoré treba nahradiť niečím účinnejším. Nie náboženským, ale iba svetským. Ľudia strácajú zmysel pre rozlíšenie, čo je vnútorné a čo vonkajšie. To je priestor pre falošných prorokov. Pre nepravú humanitu. Pomenovanie problému sa považuje v súčasnosti za neobratnosť. To pozorujeme často po roku 1989 na Slovensku, ale aj v iných postkomunistických krajinách ako kriminogénne či polokriminogénne distribuovanie spoločenského bohatstva. Premena verejných peňazí na súkromné, ako to povedal ktorýsi sloven-



Kresba:
Andrej
Mišanek

ský politik, ktorý zapadol medzi tých, ktorí zatiaľ nemajú vplyv. Ale aj skupina tých, ktorí sa usilujú o čosi nové, zdá sa, že iba v rovine čestných úradníkov, ktorí možno zlepšia fungovanie inštitúcií a tým trochu znížia spoločenský stres. Potrebujeme však štátnické osobnosti, ktoré pomenujú veci pravým menom. Zdá sa, že budeme pozorovať vynáranie sa nových politických subjektov, ktoré nebudú chcieť vyzeráť ako klasické politické strany a zdá sa, že o tri roky vo voľbách, ak sa veci nezlepšia, budú dominovať.

V pôvodnom nepolitickom chápaní sa idea kresťanskej demokracie rozumela ako nejaké osobne vykonávané dobro. Toto osobné prepojenie osoby a dobra garantovalo, že podnikavosť vo vzťahu k práci a kapitálu sa zameria na prepojenie osobného a spoločenského dobra. Prototypy takýchto osobností, podnikateľov žijú dlho ako legendy. Napríklad T. Baťa. Alebo aj podnikateľ slovenského pôvodu Roman. Ale ešte v polovici dvadsiateho storočia nachádzame typológiu podnikateľov, pre ktorých zisk nie je hlavným cieľom, iba prostriedkom na veľké činy. To je uživanie majetku v prospech väčšiny.

V toto sa prestalo veriť. Prestáva sa veriť, že idea osobne vykonaného dobra má zmysel. Stratila sa viera v osobné dobro. V silu osobne vykonaného dobrého činu. To, čo je dobré, sa zverilo systémom. Osoba nezmôže nič. A keďže nič nezmôže, za nič nie je zodpovedaná. Nič neznamená. Pri-búda ľudí, ktorí nerozlišujú u seba svoje kapacity byť osobnosťou. Systémy rozhodujú. Stačí byť individuom, ktoré funguje v systéme. Ani si neuvedomujeme, ako sa v dôsledku toho prestalo na Slovensku vyvíjať právo, právna veda. Vývoj právnej vedy reaguje zdá sa viacej na práva systémov, ako na práva ľudí. Právo nadržiava neosobným systémom a obetuje im človeka. Pozorujeme krajnosti, nevyplácanie miezd za celé mesiace. Kto je chránený viac? Taký systém, ktorý škodí, alebo ľudia, ktorí trpia? Nemá kto monitorovať, aby sa v spoločenskom vedomí tvorili strážne body, povedomie, ktoré bude cítiť a pribrzdi týchto bohatých antisociálov.

Ovládať systémy znamená mať k dispozícii drahé technológie, ktoré prinášajú výsledky pre niektorých. Tí dole nemajú na takéto technológie prostriedky. Preto zaniká drobné a stredné podnikanie. Ale s ním aj viera, že osoba je nadaná kapacitami pre osobné dobro. Iba osoba má pamäť na dobro. Systém sa dá nastaviť, ale nepozná vzťah činu a zmyslu života. Kde dobro môže vzkličiť. Distribúcia spoločenských dober stráca kontakt na osobné, osobu a stáva sa cieľom systémov a ich vlastníkov. Demokracia je potom sloboda, ktorá sa nepýta na procesy, pretože sa vnímajú ako iba osobné a teda neúčinné. Dôležité sú iba výkony. Potom systémy a sloboda pre ich fungovanie predmetom demokracie. To je deformácia demokracie aj na Slovensku. Ale aj vo svete systémy centier moci sa nepýtajú, čo vyvoláva ich rozhodnutie v konkrétnych lokalitách, regiónoch, krajinách kde sú aplikované. Aké zlé modely života zakladajú, ako sa rozvracajú hodnoty, exploatujú civilizačné štruktúry krajín a tak sa tie stávajú objektom iba dovozu. Kolonizujú sa. Ničenie poľnohospodárskych štruktúr bolo aj to, že sa platilo za neobrábanie pôdy. Strácal sa vzťah k pôde vytváraný generáciami slovenských roľníkov. Počúť, že túto prácu nechránenú pôdu vykupujú cudzinci.

Druhým zdrojom kresťanskej demokracie je filozofia personalizmu, ktorá stanovila primát ľudskej osoby

nad vecami a konceptualizuje zásady kresťanského humanizmu. V prvej polovici XX. storočia to boli najmä Mounier a Maritain. Dnes je to široký prúd, ktorý nechce ovládať, diktovať, iba tvoriť klímu všade tam, kde upadá zmysel pre človeka a jeho potrebu konať dobro. Dnes je veľká spoločenská objednávka toho, aby sa veci a javy pomenovali pravým menom.

Kresťanská demokracia môže čerpať zo svojich zdrojov. Aby bola vplyvnou politickou stranou, potrebuje splniť tri podmienky: pomenovať javy pravým menom. Túto slobodu nemá zameniť za prostredie, v ktorom sa slová pravdy budú používať tak, aby nediferencovali javy. Druhá podmienka, ktorú sa má splniť je spolupracovať s každým, s kým vie definovať spoločný problém, teda ako uvádza vo svojom koncepte kresťanského humanizmu Maritain nemá sa dať zatiahnuť do koalícií, ktoré minimalizujú možnosť pomenovať javy pravým menom, a tretia podmienka je odolať finančným skupinám, ktoré nadradzujú veci nad ľudskú osobu, ekonomický kapitál nad ľudský kapitál a prírodný kapitál.

Ubúdanie obyvateľov Vysokých Tatier, bieda pôvodných obyvateľov, premena Tatier na zábavné centrum, to sú symptómy absencie osobnosti v politike, finančnom svete, kultúre. Absencia personalizmu. Toto zasiahlo aj symbol Slovenska Tatry.

Osobnosti kresťanskej demokracie, boli po druhej svetovej vojne iniciátormi európskej integrácie. Pomohli prekonať traumu vojny. Boli úspešní v snahe založiť preventívne mechanizmy oproti starým zdrojom európskych konfliktov. Aktualizovali tri zdroje kresťanskej demokracie, idey encyklik, filozofiu personalizmu a poctivé monitorovanie každodenného života, aby sa naplnilo to, čo tešiaci sa a plačte s plačúcimi. Zaujali priestor, ktorý vznikol po tom, čo tradičné politické subjekty zlyhali aurobili málo, aby zabránili zlu druhej svetovej vojny. V ťažkých časoch krízy v tvrdých skúškach vyrástli osobnosti kresťanstva ako kresťanskí demokrati, osobnosti, ktoré prerástli nad systém, ktorý zlyhal. Povzniesli sa nad kolotoč tvrdení, že to či ono hoci aj zle musí byť. Možno pripomenúť De Gaspariho, Adenauera, Schumana.

Bolo to chápanie slobody a demokracie, v ktorej jej kvantitatívny rozmer bol umenšený na minimum a maximalizovaný kvalitatívny rozmer demokracie, kresťanským chápaním slobody. Osobnosť bola nad vecami. Existovala vôľa slova pravdy užívať na pomenovanie vecí a javov. Sloboda pohybu osôb, kapitálu, tovaru, ale bolo tu ešte základný mravný rámec, bola predovšetkým živá idea konania dobra, a nie technológia. Pamätali sa ešte hrôzy vojny. Možno povedať, že definícia kvalitatívnej demokracie bola veľmi blízko vtedajšiemu chápaniu demokracie po druhej svetovej vojne. Podriaďovala záujmy osobné, stranické, spoločnému dobru, ktoré sa podriaďovali vyššej sociálne spravodlivosti a národných kultúr, v ktorých malo ešte náboženstvo vplyv.

Dnes náboženstvo nemá vplyv. To čo zmenilo je charakter demokracie. Demokracia v Európskej únii nechce mať kontakt s kresťanstvom. V súčasnosti prevláda v Európe demokracia nenáboženskej koncepcie slobody. Nenáboženského ľudu. Je to demokracia, ktorá má ťažkosť rozlíšiť, čo je vonkajšie a čo je vnútorné. A to je znakom neintegrovanej človeka. Je to demokracia, ktorá nemá kontakt so spirituálnymi potrebami ľudí akými je láska, cnosti, nádej, krásna, viera v

niečo. Je to demokracia individuí, ktoré sú cvičené iba na vhlady do javov a súvislosti, ktoré vyrábajú peniaze. Za tieto peniaze si kupujú ilúziu nezávislosti od dobra a zla. Je len systém s pravidlami a štandardami. Ale bez hodnôt.

A nakoniec treba o tejto téme písať, pretože súčasná kríza by mala odnieť tvrdenia, tézy, zvyky, normy, ktoré život nepotvrdil a môže sa stať, ba zdá sa, že to je tak, že boj s krízou môže byť boj o to, aby to, čo má kríza odnieť, v skutočnosti ostalo. Že bohatí majú ísť do politiky, lebo nebudú kradnúť. V ťažkých časoch krízy v tvrdých skúškach však môžu znova vyrásť osobnosti, ktoré prerastú nad zaužívané všednosti zvykov, subjektívizmus, založený na vyhľadávaní príjemnosti momentálnej chvíle. Teda to, čo zamenilo duchovnú podstatu pokoja za pohodlie. Pokojné časy sa neuskutočnili. Prišli pohodlné časy. Aby sa udržali, prišla virtuálna ekonomika.

Pokojné, alebo lepšie povedané - pohodlné časy po druhej svetovej vojne sa chýli k koncu. Obsadil ich na dlhý čas relativizmus. Relativizmus tvrdí, koľko ľudí, toľko náboženstiev. Personalizmus predpokladá kresťanstvom zjednotenú predstavu o Bohu. Relativizmus tvrdí, čím menej štátu, personalizmus chce menej politiky a viacej predpolitických sfér. Relativizmus tvrdí, že štát má sklony k diktatúre, personalizmus rozlišuje regulatívnu úlohu štátu. Tá po roku 1989 chýbala. Relativizmus tvrdí, že skúsenosť je miera všetkého, personalizmus rozvíja skúsenosť harmonizovanú s Desatorom. Relativizmus preferuje kvantitatívnu demokraciu, personalizmus kvalitatívnu demokraciu. Relativizmus vidí v majetku, vlastníctve právo urobiť s ním, čo kto chce. Personalizmus vlastníctvo chápe ako prostriedok na rozvoj človeka. Relativizmus rozvoj chápe ako možnosť nekonečných variabilít. Personalizmus uznáva v rozvoji konštanty, ktoré treba rešpektovať ako jej kritériá. Relativizmus nahliada na národ ako na dočasnú kategóriu, smeruje k fikcii jednotného svetového národa, personalizmus chápe národ ako odvodnený od ľudskej osoby. Ján Pavol II píše - od hodnoty osoby k hodnote národov. Národ nemá ísť pod horizont Boha, aby sa nestal antinárodom. V relativizme je cieľový človek determinovaný iba sám sebou, slobodou od všetkého. Presadzuje sa individualizmus. Cieľový človek v personalizme chce harmonizáciu bio psycho duchovného. Nižšie sa vysvetľuje z vyššieho. V relativizme je ekonomika meraná hodnotami vecí, v personalizme je ekonomika jednotou talentu, práce a kapitálu, pričom práca je chápaná ako poznávací proces spojený s hodnotami. Relativizmus preferuje na zánik odsúdené experimentovanie s manželstvom a rodinou, personalizmus vníma manželstvo ako vzťah muža a ženy. Relativizmus chápe činnosť ako nástroj pre vonkajší, materiálny svet, personalizmus v činnosti rozpoznáva smerovanie od vonkajšieho k nachádzaniu bytia a jeho vnútorného poriadku. Relativizmus dovedol svet ku kríze. Musí to tak byť? Myslím, že nie. Ale bez kresťanstva, ktoré bude brániť pred politické sféry pred zlou politikou, lepší vývoj neprejde.

Nájdu kresťania všelijako rozptyľovaní spoločnú reč? Mali by.

PRAMENE:
Stefanowicz Janusz (1963)
Chrześcianska demokracja.
Instytut wydawniczy. Pax.
Warszawa.

Naša téma sa týka v podstate všetkých vysokých škôl na svete. Čas jej vzniku možno celkom bezpečne stanoviť: Boli to bláznivé a chaotické vzbury študentov v roku 1968, ktoré zasiahli najväčšiu časť vysokého školstva celej Európy. Každý štát na to reagoval rozdielnym spôsobom, ale stopy to po sebe zanechalo všade. Nie je mi známe, že by sa bol niekto podujal na podrobnú analýzu príčin a následkom tej krízy, aby sme si o nej mohli vytvoriť fundované a pokiaľ možno objektívne hodnotenie. Nám však tu dnes nie je to ani potrebné. Myslím, že našou témou je hlavne súčasný všetkými vnútornými aj vonkajšími pozorovateľmi zhodne konštatovaný stav nášho slovenského vysokého školstva.

Nepoznám všetky tunajšie školy univerzitného stupňa, tak urobím svoje

MILAN S. ĎURICA

Na tému kríza vysokých škôl

poznámky iba vzhľadom na fakulty humanitárnych vied, na ktorých som mal časť niekoľko rokov hosťovať a neskôr dvanásť rokov aj prednášať. No myslím, že určité nedostatky vychádzajú z vysokoškolských zákonov, a preto budú asi do určitej miery vlastné všetkým vysokým školám na Slovensku. Vymenujem aspoň základné z týchto nedostatkov v porovnaní s vysokými školami, na ktorých som pôsobil v zahraničí. A budem rád, ak ma presvedčíte, v čom sa mylím.

Moje prvé prekvapenie tu na Slovensku bolo, keď som otvoril výročné správy jednej z tunajších fakúlt. Zhrozil som sa, aká bola vedecká príprava vyučujúceho personálu. Na tej fakulte to vyzeralo takto: Akademickí funkcionári: Dekan - profesor; prodekan: dvaja docenti, jeden JCDr.; Vedecká rada fakulty: predseda profesor, členovia: 5 prof., 6 docentov, 5 ThDr., PhLic. 1 Mgr. Akademický senát: predseda profesor, podpredseda odborný asistent; členovia: 3 prof., 5 doc., 1 Mgr, 6 bez akademického titulu. Spoločná odborová komisia: predseda prof. (dekan fakulty); členovia: 5 prof., 7 doc., 4 ThDr. Katedry: Filozofia - vedúci katedry Mgr; učiteľia 23, z toho: prof. 1 (Zo Žiliny, dochádzajúci z Nemecka); doc. 3, Mgr. 1, Ph/Th Dr. 6, PhLic. 12, Paed.Dr. 1. - Podobne to bolo na ostatných katedrách. Celkový prehľad kvality pedagógov fakulty, ktorá má 5 pričlenených odbočiek bol: 215 učiteľov, z ktorých 8 - teda necelých 4 % - malo titul profesora. Ostatní takmer všetci sú takzvaní „odborní asistenti“. To znamená, že drvivá väčšina vyučujúcich na tej vysokej škole je bez náležitej vedeckej prípravy. Je to teda personál, ktorý pri tunajších platoch si na živobytie musí vyrábať ešte iným zamestnaním. Následne nemá možnosť ani čas, aby sa venoval potrebnému štúdiu a vedeckému výskumu, ktoré sú podstatným obsahom profesionálnych povinností vysokoškolského učiteľa.

Ak to porovnáme z hociktorou fakultou v európskych štátoch, tak napríklad na konkrétnom príklade na Fakulte politických vied Univerzity v Padove, kde som pôsobil, to vyzeralo takto:

Fakulta mala na vyučovacom programe 117 programov (predmetov). Vo vedení fakulty, na čele ktorého bol dekan - samozrejme profesor - bolo 5 oddelení zoskupených predmetov, 5 odborných rád a jeden riaditeľ fakultnej

knihnice. Všetci títo vedúci fakulty bez výnimky boli riadni profesori.

Vyučujúci personál tvorilo 98 osôb, z toho 73 profesorov, 23 docentov a 5 asistentov. Teda titulári vyučovaných predmetov, s výnimkou pár sekundárnych kurzov, ako napríklad Archivistika - boli všetci profesori alebo docenti.

Pamätám si, že počas môjho pôsobenia tu v Bratislave vtedajší rektor univerzity, (ktorá ešte stále si drží názov po maďarskom exulantovi na Morave, ktorý svojej uhorskej vláde radil pomáhať všetkých Slovákov) v časopise „Naša univerzita“ (2004, č. 8) poukazoval na to, že „Tituly by mali odzrkadľovať postavenie človeka na pracovisku, jeho kvalifikačný stupeň a zároveň aj profesijnú úroveň pracoviska. (...) Ich získanie si vyžaduje mať za sebou náročnú etapu pedagogickej práce a dosiahnuť významnú úroveň na poli vedy.“ Všimnite

to „by mali“. Necítil sa napísať „majú“, či presnejšie „musia mať“, ako je to vo všetkých kultúrnych krajinách.

Tu na Slovensku titul profesora udeľuje hlava štátu na návrh univerzity, na ktorej pracuje kandidát na profesúru. To je dávny prežitok minulosti, nezlučiteľný s autonómiou univerzít a vedy vôbec. A ako pozorujem, prezident republiky pravidelne vymenúva viac ráz do roka aj niekoľko tuctov profesorov. Jemu to pripisuje Ústava, ale jeho úrad nemá kompetentný orgán, ktorý by mohol zodpovedne prekontrolovať návrhy univerzít. Preto sú to všetko profesori, ktorých prakticky „vyrábajú“ ich blízki kolegovia.

Normálne získavanie titulov profesora na univerzitách, kde som pôsobil 39 rokov bolo a myslím, že doposiaľ je:

Po dosiahnutí doktorátu úspešný kandidát sa môže uchádzať o miesto asistenta. Ak ho fakulta uzná za schopného, začína ako „dobrovoľný“, teda neplatený asistent. Pracuje pod vedením profesora, ktorý mu dáva úlohy, aby dokázal schopnosť vedeckého výskumu, neskôr aj vedenie seminára a podobné didaktické úlohy. Keď sa uvoľní miesto riadneho asistenta, dobrovoľný asistent sa môže uchádzať o to miesto, ale vo verejnom konkurze s inými podobnými kandidátmi. Po preskúmaní výsledkov ich vedeckej spolupráce na fakulte, vedecká rada fakulty jedného z nich prijme za riadneho asistenta, ktorý aj naďalej ostáva spolupracovať so svojim profesorom, ibaže dostáva svoj plat. Ale pod zákonitou podmienkou, že do piatich rokov požiada o udelenie titulu slobodného docenta. Ak prešlo tých päť rokov bez toho, žeby asistent predložil všetky zákonom vyžadované podmienky - medzi nimi hlavne výsledky vedeckého bádania, vydané tlačou a hodnotenie jeho pedagogických schopností zo strany jeho univerzity - taký asistent musí definitívne opustiť univerzitnú kariéru.

Ten, ktorý získal titul docenta, má desať rokov na to, aby sa uchádzal o titul profesora. Titul profesora už neudeľuje univerzita, ku ktorej docent patrí. Tá ho môže iba navrhnuť ministerstvu školstva a univerzít, ktoré preskúma návrh univerzity. Ak výsledok tohto prieskumu je pozitívny, ministerstvo lósom vyberie spomedzi všetkých titulárov rovnomennej katedry v celom štáte päť mien a vyzve kandidáta, aby každému z tých piatich profesorov poslal všetky svoje publikované vedecké práce na posúdenie.

(Pokračovanie na 10. strane)

V amerických múzeách, galériách a súkromných zbierkach sa nachádza obrovské množstvo diel európskych maliarov. Za oceán sa neraz dostali v čase, keď ich tvorcov doma ešte neuznávali.

Umelecké predmety v Európe nakupovali bohatí Američania, väčšinou ľudia bez vyššieho vzdelania, samoukovia, ktorí vlastnou šikovnosťou zbohatli a ako milionári dávali milióny za diela európskych umelcov.

Američania prechovávajú veľkú úctu k múzeám a galériám, najmä k Národnej galérii (National Gallery of Art) vo Washingtone a Metropolitanému múzeu (The Metropolitan Museum of Art) v New Yorku. Vystavujú tam umelecké artefakty z európskych krajín - rodísk svojich predkov. V Londýne, Paríži a iných metropolách starého kontinentu ich kúpili majetní zberatelia či filantropi a neskôr darovali nielen dvom uvedeným, ale i ďalším galériám a múzeám.

Aj dnešní americkí milionári si ešte kde-tu odnášajú z Európy umelecké vzácnosti, ktoré kedysi vlastnili panovníci a šľachtici. Tešia sa z nich vo svojich vilách, palácoch uprostred rozľahlých parkov a po čase ich darujú významným galériám a múzeám, čím si zabezpečia „život večný“. Mená niektorých bohatých Američanov by dnes nik nepoznal, keby neboli darovali umelecké skvosty. Vďaka tomu „žijú“ v rozsiahlych knihách o umení, ktoré uvádzajú tvorcov z celého sveta a ilustrácie ich diel s údajmi, kde sú, kto ich vlastnil a kto ich významným inštitúciám daroval.

Umelecké poklady si odnášali z Európy aj americkí maliari. Už v 19. storočí začali študovať maliarstvo v Paríži, Mníchove a ďalších európskych mestách. Niektorí sa v Európe usadili, iní sa sem opätovne vracali a zakaždým si domov odnášali nielen obrazy francúzskych, talianskych a iných priateľov, kolegov a tvorcov, ale neraz aj rozličné vzácne artefakty z obchodov so starožitnosťami.

Patril medzi nich i William Merritt Chase (1849 - 1916), absolvent Kráľovskej akadémie v Mníchove, od roku 1880 prezident Society of American Artists. Svoj veľkolepý ateliér v New Yorku mal plný starožitností a rarít z európskych krajín, ktoré navštevoval. Roku 1896 sa dostal do zlej finančnej situácie a všetko predal. Desiatky artefaktov sa roztratil v múzeách, galériách a súkromných zbierkach.

VYMEŇTE FILIPÍNY ZA OBRAZY Z PRADA!

Diela starých i moderných maliarov z európskych krajín zdobia okrem Národnej galérie a Metropolitaného múzea aj ďalšie veľké múzeá a galérie v USA: Museum of Fine Arts v Bostone (Jacob Jordaens: Portrét mladomanželov, Rogier van der Weyden: Svätý Lukáš maľuje Madonu, Jean-Antoine Watteau: Perspektíva, Rembrandt: Maliar v ateliéri...), Art Institute Chicago (George Seurat: Nedeľa na ostrove La Grande Jatte...), San Francisco Museum of Modern Art (Žena s klobúkom a ďalšie diela Henriho Matissa)... V Guggenheimovom múzeu v New Yorku vystavujú Modiglianiho, Chagalla, Kandinského..., v Museu of Modern Art (MoMA) v New Yorku Cézanna, van Gogha...

Maľbami starých európskych majstrov sa pýšia aj desiatky menej známych inštitúcií: Albricht Knox Art Gallery v Bostone, City Art Museum v Saint Louis, Cleveland Museum of Art, Museum of Art v Pittsburghu, Museum of Fine Arts v

MILAN VÁROŠ

Americkí milionári a diela európskych majstrov

Buffale, Yale University Art Gallery v New Haven...

V Európe úplne neznámom Rindling Museum of Art v Sarasote (Florida) možno napríklad vidieť aj oltárny obraz Kardinál Albrecht Brandenburský ako svätý Hieronym v svojej pracovni z roku 1526...

Málo Európanov tiež vie, že v

neveľkom prístave Baltimore je Walters Art Gallery, v ktorej opatrujú olej na plátne slávneho Paola Veroneseho Portrét Lucie da Porto s dcérkou Porziou z okolia roku 1555. Pendant k tomuto rozmernému dielu (247 × 133 cm), Iseppo da Porto so

tington Art Gallery v San Marine (Kalifornia).

V Európe vystavuje Gainsboroughove práce Národná galéria v Londýne (Umeľcové dcéry, Ranná prechádzka...), Národná galéria Škótska (Pani Grahamová), Louvre (Rozho-

synom Adrianom, zostal doma - visí v slávnej Gallerii degli Uffizi vo Florencii. Prípravnú štúdiu vlastní ešte slávnejší Louvre...

Obraz Modrý chlapec - Jonathan Buttall od Thomasa Gainsborougha (1727 - 1788), oficiálneho portrétistu anglickej kráľovskej rodiny, vlastní takmer neznáma Hun-

vor v parku, Lady Alstonová...), Umeleckohistorické múzeum vo Viedni (Krajina so stromami, chatrou a oslami), Ermitáž (Portrét vojvodkyne de Beaufortovej...).

Desiatky umeleckých pokladov z Európy skončili na chýrnej Madison Avenue v New Yorku. V jej okolí - vo štvrti Sotto a Chelsea - je

vyše šesťsto galérií. Potvrdzujú, že svetovým centrom výtvarného umenia už niekoľko desaťročí nie je Paríž.

Presný údaj o tom, koľko diel európskych maliarov sa nachádza v USA a koľko doma na starom kontinente, by bol iste nielen zaujímavý, ale aj prekvapujúci.

Koncom 20. storočia začali popredné európske štáty mapovať umelecké diela svojich tvorcov v USA. Medzi prvými boli Holanďania. M. D. E. Laing so spolupracovníkmi vydal v Antverpách roku 1992 rozsiahlu knihu Flemish Paintings in Amerika. Obsahuje informácie o 502 dielach Memlinga, Rembrandta, Rubensa a iných majstrov v amerických múzeách a galériách.

Medzi milionárov, ktorí obdarovali americké múzeá a galérie, patrí aj Henry O. Havemeyer. Pozornosť vzbudil kurióznym nápadom: Keď roku 1898 stratilo Španielsko po vojne s USA Kubu, Portorico a Filipíny, navrhol, aby Biely dom vyznamenal Filipíny za obrazy z Prada...

Americkí zberatelia túžili aj po chýrnom obraze Jana van Eycka Manželia Arnolfiniovci, ktorý je od roku 1842 majetkom Národnej galérie v Londýne, no táto ustanovizeň umelecké poklady nepredáva - na rozdiel od Metropolitaného múzea v New Yorku a iných podobných inštitúcií. Manželia Arnolfiniovci sú však predsa v USA. Ich voskové figuríny v životnej veľkosti vystavujú v Palace of Living Art v Movieland WaxMuseum, Buena Park v Kalifornii. Pôsobia ako gýč.

Američania si odniesli z Európy aj veľa sľášaných diel starých majstrov. Ešte stále platí, že Corot vytvoril tritisíc obrazov, no v USA ich je desaťtisíc. To isté možno povedať o prácach Rembrandtových, Gauguinových a ďalších.

TABULE S MENAMI NESMRTEĽNÝCH OBČANOV

Pri vchode do prvej (starej) budovy Národnej galérie vo Washingtone je pamätná tabuľa s menami deviatich Američanov, ktorí obrazáreň založili a mimoriadne štedro obdarovali umeleckými dielami: v prvom rade Andrew W. Mellon, Peter A. B. Widener a Samuel H. Kress, v druhom rade Joseph Widener, Rush H. Kress, Chester Dale a Lessing Rosenwald, v treťom rade syn a dcéra Andrewa W. Mellona - Paul a Ailsa Mellonová-Bruceová.

Ich portréty obdivujú návštevníci v Sále zakladateľov Národnej galérie USA s rovnakou úctou ako diela starých európskych majstrov.

Mená darcov sú aj na pamätnej tabuli v druhej (západnej) budove Národnej galérie z roku 1978. Sú medzi nimi príslušníci rodiny Boothovcov (darovali diela Belliniho, Boltrafia, Tintoretta...), Peter Frelinghuysen (od neho galéria získala okrem iného Vermeerov obraz Mladá žena píše list), Henry O. Havemeyer (odovzdal maľby Corota, Courbeta...)... Aj vdova po americkom politikovi W. Averellovi Harrimanovi, ktorá darovala obraz Vincenta van Gogha Ruže. Namaľoval ho roku 1890 a Harriman ho kúpil v tridsiatych rokoch 20. storočia v Paríži. Medzitým sa na toto dielo pozabudlo a Paolo Lecaldano ho v dvojväzkovej monografii o van Goghovi neuvádza. Manželka Ernsta Hemingwaya po jeho smrti venovala prvej galérii USA obraz Joana Miróa Farma...



V prvej americkej galérii skončila aj dlhá púť diela Bondona di Giotto Madona s dieťaťom. Daroval jej ju Samuel H. Kress

Mená viacerých veľkých zberateľov, ako Barnes, Frick, Getty, Stewartová-Gardnerová, Whitney a iní, tu nie sú, pretože oni si dali postaviť vlastné múzeá, ktoré nesú ich priezviská.

Tlačový magnát William Randolph Hearst (1863 - 1951) vybudoval roku 1919 na západnom pobreží USA medzi San Franciscom a Los Angeles krásny Hearst Castle (Hearst San Simeon State Historical Monument). Steny, dlažby, zariadenie a stovky umeleckých artefaktov v stopátnástich miestnostiach a sálach pochádzajú z európskych kostolov, kláštorov, zámkov, hradov, múzeí, galérií a zo súkromných zbierok. Hearst tam neraz spal - na posteli slávneho francúzskeho kardinála, štátnika a zberateľa umeleckých diel Armanda Jeana du Plessis de Richelieu.

Roku 1931, keď sa W. R. Hearst ocitol vo finančnej kríze, akcionári jeho viacerých podnikov žiadali od neho súdnu cestou dividendy, a keďže nemal peniaze, časť umeleckých zbierok predal. Boli v nej plastiky vytvorené asi 2 500 rokov pred n. l., španielsky kláštor z roku 1141 (do USA ho previezli v 10 700 debnách a v Španielsku dal Hearst namiesto neho postaviť nový), rytierske brnenie zo 16. storočia, posteľ lady Hamiltonovej, obraz Françoisa Bouchera Venuša odzbrojuje Amora a iné vzácnosti. Obraz Anthonisa van Dycka Kráľovná Henrietta Mária a jej trpaslík, ktorý má aj značnú historickú hodnotu, kúpil od Hearsta zberateľ Armand Hammer a od neho zberateľ Samuel H. Kress (za 124 998 dolárov) a neskôr ho daroval Národnej galérii vo Washingtone.

V apríli 2009 si v Hearst Castle prevzali tri obrazy zo 16. storočia dedičia Rozy a Jacoba Oppenheime-rovcov, ktorí po dvojročných súdnych sporoch dokázali, že diela nezákonne zhabali fašisti ako židovský majetok a rovnako nečestnou cestou sa dostali do Hearst Castle.

Americkí zberatelia patrili k najbohatším občanom USA. Boli zapálení pre umenie, vynaložili naň nepredstaviteľné sumy. Umelecké skvosty nezberali len pre rodinu, vlastných potomkov ako panovníci. Aj pre verejnosť, pre svoj národ a štát. Isteže, v neposlednom rade i pre svoju slávu a „nesmrteľnosť“.

Vedeli, že niektoré slávne diela veľkých maliarov už stáročia majú v názvoch mená svojich objednávateľov a majiteľov: Raffaelova Madona Alba nesie meno po vojvodovi z Alby, Madona Tempi po rodine Tempi, Madona rodiny Esterházy10 po známej uhorskej šľachtickej rodine...

V Ermitáži vystavujú dve Madony od Leonarda da Vinciho s menami bývalých majiteľov: Madona Benois je nazvaná po posledných ruských majiteľoch, ktorí odmietli ponuku zo zahraničia a roku 1914 ju darovali prevej galérii vo svojej vlasti, Madona Litta, olej prenesený z dreva na plátno, nesie meno posledných majiteľov, rodiny Litta, ktorá ho predala do Petrohradu roku 1865.

Biskup Jacobo Pesaro objednal u Tiziana roku 1519 oltárny obraz do benátskeho kostola Santa Maria Gloriosa dei Frari. Je tam doteraz, volá sa Retabulum Pesarovicov.

Corregiova maľba Madona Campori z rokov 1517 - 1518 pripomína kardinála Camporihho, jedného z jej majiteľov. Jeho potomok markíz Giuseppe Campori ju roku 1894

daroval Gallerii Estense v Modene.

Slávny maliar a sochár Michelangelo namaľoval niekoľko obrazov, okrem iných tondo (okružly obraz v ozdobnom ráme) Svätá rodina, ktoré si uňho objednal obchodník a mecén umenia Angelo Doni pred sobášom s Maddalenou di Giovanni Strozziou. Tento skvost s priemerom 120 cm zdobí Galleriu degli Uffizi vo Florencii a dôslední historici umenia uvádzajú aj jeho ďalšie názvy: Madona Doniovcov, Tondo Doniovcov...

Olej na dreve od Jana van Eycka Madona kanovníka van der Paele (Groeningemuseum, Brugge) nesie meno autorovho donátora. Van Eyck ho zobrazil, ako kľáči pred Pannou Máriou.

Jeho súčasník Rogier van der Weyden namaľoval Triptych rodiny Braquet, ktorý si uňho roku 1452 objednala vdova po Janovi Braquetovi. Erbové štíty manželov sú na vnútornej strane krídel tohto oltára, zdobiace dnes Louvre.

Tizianova Venuša urbínska (Uffizi) je nazvaná podľa mesta Urbino, keďže si ju objednal syn urbínského vojvodu Guidobaldo della Rovere...

Svoje meno sa podarilo spojiť s menom významného európskeho umelca len americkému zberateľovi A. Hammerovi, nie však navždy.

Keby sa amerických zberateľov niekto spýtal, aký pocit majú z vlastníctva vzácných maliieb slávnych maliarov, odpovedali by rovnako ako významný európsky zberateľ, švajčiarsky veľkopriemyselník Emil Georg Bührle:

„Pocit večnosti...“

MELLONOVCOV UŽ NIKTO NEPREKONÁ

Neuveriteľne veľa obrazov starých majstrov si odniesli z Európy Mellonovci, najbohatší americkí súkromní zberatelia všetkých čias. Ich zbierky sú porovnateľné so zbierkou francúzskeho kráľa Ľudovíta XIV., ruskej cárovnej Kataríny II., Rothschildovcov...

Andrew William Mellon (1855 - 1937) sa zapísal do dejín USA nielen ako minister financií a veľvyslanec vo Veľkej Británii, ale predovšetkým ako zakladateľ Národnej galérie vo Washingtone. Bol najvýznamnejším zberateľom umeleckých artefaktov na svete v prvej polovici 20. storočia. „Svoje“ galérii daroval množstvo umeleckých skvostov. Vyznačoval sa vysokou odbornosťou, zbieral iba najkvalitnejšie diela a v záвете určil, že k nim nesmú priradovať podradné práce.

Roku 1936 vyše osemdesiatjedenročného Andrewa W. Mellona postavili pred súd za daňový podvod. Do väzenia sa mu však nechcelo, preto 22. decembra 1936 napísal prezidentovi Franklinovi Delanovi Rooseveltovi:

Môj drahý pán prezident,

počas mnohých rokov som sa usiloval získať dôležité a zriedkavé maľby a sochy s myšlienkou, že sa raz stanú majetkom občanov USA a že budú pre nich dostupné v Národnej galérii vo Washingtone...

Takmer obratom, už 26. decembra, prezident odpísal:

Môj drahý pán Mellon, keď som čítal Váš list... nebol som len prekvapený, ale aj očarený Vašou ponukou, a to najmä preto, že celé roky som cítil potrebu existencie národnej galérie v hlavnom meste...

Na výstavbu Národnej galérie venoval A. W. Mellon milióny dolá-

rov a ešte aj v posledných mesiacoch života kúpil dvadsaťšesť skvostných obrazov od svetoznámych starých európskych maliarov Cimabuea, Duccia, Masaccia, Gainsborougha... Všetky venoval svojmu národu a štátu. Nikdy predtým ani potom nezaznamenali vo Washingtone taký veľkolepý dar.

A. W. Mellon nezomrel vo väzení, ako mnohí predpovedali, nebol v ňom ani deň.

Roku 1955, pri stom výročí jeho narodenia, vydali v USA poštovú známku s jeho portrétom, uctili ho tak nielen ako ministra a veľvyslanca, ale najmä ako zakladateľa Národnej galérie vo Washingtone.



Obraz starého európskeho majstra Rogiera van der Weydeba Svätý Lukáš kreslí Madonu je pýchou Musea of Fine Arts v Bostone

Veľa obrazov daroval washingtonskej Národnej galérii aj jeho syn Paul Mellon (1907 - 1999). Americká vláda ho vymenovala za prezidenta tejto najväčšej americkej galérie, a to nielen pre otcove i jeho dary, ale aj preto, že bol - takisto ako otec - odborník, vynikajúci historik umenia, hoci na to nemal vysokoškolské vzdelanie.

Aj pani Ailsa Mellonová-Bruceová (1901 - 1969), sestra Paula Mellona, zbierala umelecké poklady. Roku 1961 zaplatila newyorskému zberateľovi Alfredovi W. Ericksonovi za krásny obraz Jeana-Honoré Fragonarda asi z roku 1776 Čítajúca dievčina 875 000 dolárov. Tiež ho možno obdivovať v Národnej galérii vo Washingtone, rovnako ako jej ďalší dar tejto galérii z roku 1964 - obraz Nicolasa de Largilliere Alžbeta Throckmortonová z roku 1729 a mnohé iné.

V lete 1978 londýnske noviny s trpkosťou konštatovali, že multimilionár Paul Mellon v posledných rokoch kúpil a odviezol z Veľkej Británie do USA vyše sto obrazov starých anglických majstrov: Turnera, Gainsborougha, Hogartha...

Paul Mellon mal veľký záujem aj o obraz Antonia Canaletta Zámok vo Warnicku. Keď sa zjavil na dražbe v Londýne, ponúkol za naj-

vyššiu sumu: 77 500 libier šterlingov. Maľbu chcela i Národná galéria v Londýne, najväčšia obrazáreň vo Veľkej Británii, ale nemala na ňu dost peňazí, preto jej vedenie vyvesilo veľkú fotoreprodukciiu obrazu a pod ňu dalo pokladničku s pútačom, v ktorom prosila návštevníkov o dobrovoľné finančné príspevky na záchranu tohto obrazu pred odvezením do USA.

Riaditeľ londýnskej Národnej galérie vyhlásil:

„Ak všetkých tristotíc návštevníkov, ktorí k nám prídu každý mesiac obdivovať umelecké skvosty, vhodí do pokladničky aspoň dvadsať pencí, podarí sa nám obraz zachrániť...“

Jeho mladší brat Rush bol tiež milionár a aj on v Európe vymenil hromadu dolárov za umelecké diela.

Bratia Kressovci sa vždy budú spomínať najmä v talianskych dejinách umenia - popri menách najvýznamnejších tvorcov od najstarších čias, ktorých diela vlastní vďaka nim Národná galéria vo Washingtone.

VYHODILI HO ZO ŠKOLY, BOXOVAL A POTOM V EURÓPSKYCH METROPO- LÁCH SKUPOVAL UMELECKÉ CENNOSTI

Ďalší americký významný zberateľ Chester Dale (1883 - 1962) dlho nemal nijaký vzťah k umeniu, v podstate o ňom nič ani nevedel. Pre zlý prospech ho vylúčili zo školy, a tak sa niekoľko rokov živil ako boxer a špekuloval na burze.

Keď získal dost peňazí, začal podnikat' v železničnej doprave a inde, zarábala desiatky miliónov. Jeho prvá manželka Maud bola maliarka a zavše ho zavolala na výstavu do galérie. Netrvalo dlho a úplne mu zmenila život - stal sa vášnivým zberateľom umeleckých diel. V dražobných sieňach európskych metropol, kde nakupoval diela, ktoré by plným právom patrili do tamojších národných galérií, ho poznali ako „ryšavého Američana s rýchlym krokom“. Neraz súhlasil, aby mu Galerie Georges Petit a iné agentúry kúpili aj menej kvalitné diela neznámych alebo málo známych maliarov a zaplatil za ne toľko, akoby to boli práce starých majstrov.

Mal vynikajúcu pamäť, presný úsudok a uznával iba svoju pravdu. Umelecké skvosty nakupoval nielen zo zberateľskej vášne, ale aj pre zárobok.

Maud ho pred smrťou roku 1953 poprosila, aby nezabudol na Národnú galériu vo Washingtone. Zanechal jej 252 maliieb a sóch.

DAROVAL

22 000 ARTEFAKTOV

Veľkopodnikateľ Lessing J. Rosenwald (1891 - 1979) podľahol zberateľskej vášni až v starobe, no predsa stihol ešte zozbierať obrovské množstvo obrazov, grafik a kódexov.

V Európe mu výdatne pomáhal gróf N. Harrach z Viedne a iní. Do súkromného múzea pri Filadelfii mu zaobstarali z dražieb v európskych veľkomestách diela najslávnejších európskych tvorcov. Napokon všetky - bolo to až 22 000 artefaktov! - daroval Národnej galérii vo Washingtone. Žiada sa poznamenať, že sú medzi nimi aj práce nižšej kvality.

Uznanie si zaslúži i Rosenwaldova podpora židovských a iných umelcov, ktorých prenasledovali ruskí boľševici, nemeckí nacisti a európski komunisti.

Z knihy
OSUDY UMELECKÝCH ZBIEROK
(Obrazy zo Slovenska sa neroztratil len v Budapešti a Prahe, ale aj v Paríži, New Yorku, mexickej Cuernavaci...),
ktorá vyjde
v Ottovom vydavateľstve
Praha-Bratislava
v rekordnom náklade
20 000 exemplárov
s vyše 800 dokumentárnymi
ilustráciami.

Akcia sa podarila - aj vďaka príspevku londýnskej vlády.

BRATIA OBCHODNÍCI SA DOSTALI DO DEJÍN UMENIA...

Aj bratia Samuel Harrison a Rush Harrison Kressovci sa zapísali do kultúrnych dejín USA a do povedomia miliónov Američanov predovšetkým ako zberatelia umeleckých diel. Ich úspešná podnikateľská činnosť, bez ktorej by tak veľkolepo neboli mohli obdarovať Národnú galériu vo Washingtone, upadla do zabudnutia.

Samuelovi H. Kressovi pomohol gróf Contini-Bonacossi získať umelecké skvosty predovšetkým z rodinných zbierok vo Florencii, v Ríme a v ďalších talianskych mestách. Kress zavše kúpil umelecky slabšie diela, ale aj s tými sa ťažko lúčil po rozhodnutí darovať ich na najvhodnejšie a súčasne najčestnejšie miesto vo svojej domovine. Nemal deti, posledné roky bol úplne ochrnutý...

„Každý obraz je ako moje dieťa,“ povedal v jednom interview. Na invalidnom vozíku ho museli v Národnej galérii premiestňovať od obrazu k obrazu, dlho sa na ne pozeral, akoby ich hľadil pohľadom. Nesmierne obdivoval starých európskych majstrov...



Vysoké Tatry so svojim najvyšším Gerlachovským štítom a kríž, ktorý je vztýčený na jeho vrchole

Pri nohách svätého Gerlacha

Podtatranská obec Gerlachov, po ktorej nesie zrejme meno najvyšší vrch Slovenska, je pomenovaná (ako uvádzajú pramene o obci) po Gerlachovi - pánovi zo Spišskej Soboty alebo rovnomennom vodcovi nemeckých kolonistov. Uvádza sa aj možný pôvod zo slova „Geröl“, čo je názov pre hrubý štrk nachádzajúci sa v potoku „Stará voda“-Stovoda, pri ktorom bola pôvodne obec založená. Pre nás je však zaujímavé, že v dobe založenia tejto obce žil v Holandsku svätec rovnakého mena. Názov Gerlach sa nám teda oblúkom môže spájať nielen s najvyšším vrchom Karpát, ale aj s mužom svätého života, ktorý takto symbolicky dohliada z výšky na našu krajinu.

„Levavi oculos meos in montes...“ Pozdvihnem svoj zrak k horám, odkiaľ mi príde pomoc? Tak čítame v slovách žalmistu a prvok hôr ako svätého miesta, kam vystúpil Kristus i Mojžiš, sa vyskytuje vo Svätom Písme ešte mnohokrát. Boli to práve hory, kde ešte pohanské národy celkom intuitívne stavali svoje svätyne tušiac, že ich vrcholky sú miestom, ktoré je z pozemskej perspektívy najbližšie Bohu.

Hory zohrávajú mimoriadnu úlohu v spiritualite slovenského národa. Hory lemovali obzor, kam sa dívali slovenské oči; do kopcov stúpali pastieri, aby v ich samote a v ozvene údolí dokázali vypracovať fujaru a zdokonaľiť jej zvuk do unikátnych akordov. Hory dali základný tón slovenskej ľudovej piesni a rozprávke. Do Sitna sa skryli mocní rytieri a na slovenských kopcoch stáli sta-

robylé hradiská a hrady ako strážcovia územia, ktoré ohrozoval nepriateľ.

Výnimočnosť slovenských hôr správne pochopili prvé generácie básnikov a nemohli ani inak, veď symbolom Slovenska boli práve vrcholy Tatry, Matry a Fatry. A práve Tatry zostali posväteným miestom Slovenska dodnes.

SVÄTÝ GERLACH (Gerlache, Gerlac, Gerlachus von Houthem) žil v 12. storočí v holandskej provincii Limburg, kde je dodnes mimoriadne uctievaný v meste Houthem. Jeho meno je starogermánskeho pôvodu a znamená toho, kto vrhá oštep. Gerlachov život spísali mnísi roku 1227 v dokumente Vita Beati Gerlaci Eremitae, kde popisujú, ako sa zo zhýralého vojaka a zbojníka stal zbožný kresťan, ktorý po smrti manželky vykonal púť do Ríma a Jeruzalema. V Jeruzaleme sa sedem rokov staral o núdznych a chorých na odčinenie svojich hriechov.

Po návrate do Holandska sa vzdal všetkého majetku a usadil sa v dutine mohutného duba na území svojho bývalého panstva v Houthem. Živil sa chlebom zmiešaným s popolom a každý deň konal pešo púť k bazilike sv. Serváca v Maastrichte. Výkonávanie mimoriadne ťažkej askézy pobúrilo miestnych mníchov. Obvinili Gerlacha z bohatstva a žalovali na neho aj u biskupa - vraj sa pod jeho dubom nachádza skrytý poklad. Hoci za Gerlacha intervenovali jeho vysoko postavení známi, medzi inými i svätá Hildegarda z Bingenu; na nariadenie biskupa dub vyťali. Poklad sa nenašiel. Biskup chcel svoju krivdu napraviť aspoň tým, že dal z dosiek vyťatého dubu postaviť svätcovi novú chatrč.

Traduje sa, že na znamenie, že

Gerlach vykonal dostatočné pokánie, sa v okolitých potokoch trikrát premenila voda na víno. Dožil sa sotva päťdesiatich rokov a podľa legendy mu posledné pomazanie podal práve svätý Servác, ku ktorého bazilike konal každodennú púť.

Keď teda budeme pozdvíhať svoj zrak k horám, spomeňme si aj na náš najvyšší vrch, ktorý už vo svojej histórii nosil meno Štít Františka Jozefa, Štít Legionárov, Slovenský štít či do roku 1959 aj Stalinov štít. Napokon sa vrátil k svojmu pôvodnému menu. Na jeho vrchole sa nachádza kovový kríž, aby ukázal, že najvyšším bodom krajiny, ľudských dejín, akéhokoľvek snaženia i nášho osobného života, je práve Kristus.

KATARÍNA DŽUNKOVÁ



Socha sv. Gerlacha v holandskom Limburgu a sarkofág s jeho podobizňou v Houthene (dole)



Sv. Thomas More ako utopista?

„Keď Sir Thomas Morus vydal roku 1516 svoju Utópiu, položil základy útvaru, ktorý bol potom živý niekoľko storočí,“ píše vo svojom článku v časopise Týždeň autor. Podávať však Sv. Thomasovi Morovi utopické myslenie je úplne pomýlené a dôkazom neznalosti problému.

More totiž rozprávanie o utopickej spoločnosti vkladá do úst inej osobe, nie sebe. Nemyslím si, že by ho k tomu viedla skromnosť, naopak, aj touto formou sa sám distancuje od predstáv, ktoré sa snaží ironizovať.

Utópia začína stretnutím troch postáv, medzi ktorými sa rozprúdi rozhovor tvoriaci vlastný obsah diela. Thomas More a Peter Giles počúvajú rozprávanie fiktívnej postavy, „scestovaného“ Rafaela Hythlodaiia o vzdialených krajinách. Utópiu tvoria časti: úvod, prvá kniha: Reč znamenitého Rafaela Hythlodaiia o najlepšom stavu štátu, druhá kniha: O ostrově Utopii obecně a záver.

Hneď v úvode naznačuje More, v akom duchu bude pokračovať jeho dielo a ako ho treba chápať. Priznáva, že jeho úlohou bolo len podať istý pohľad na svet bez toho, aby sa s ním stotožnil: „abych prostě vypsal, co jsem slyšel.“ (s. 23) Rafaelovo rozprávanie je preto podané bez reflexie a zásahov Mora: „tak v případě pochybnosti spíše budu opakovat lež, než abych sám lhal, protože raději volím být věrný než moudrý.“ (s. 24-25) Z toho je zrejme, že sa Rafaelove myšlienky nestanú názormi Morovými a že je More dokonca presvedčený o ich nerealizovateľnosti, o tom, že sú vymyslené, že skúsenosť, ktorú Rafael prezentuje ako svoju vlastnú, je len príťažlivou lžou: „pel a půvab novosti toho, co on [Rafael] vymyslel.“ (s. 25)

To, že rozprávanie o Utópii je potrebné brať s rezervou, je zrejme aj z toho, že jej chýba konkrétna geografická lokalizácia: „Nepřipadlo totiž na mysl ani nám, abychom se tázali, ani jemu, aby pověděl, v které končině onoho Nového světa Utopie leží.“ (s. 25) Bolo by preda úplne logické pri akomkoľvek rozprávaní o nových krajinách na začiatku objasniť, kde sa daná zem nachádza. Bez toho stráca každá správa na váhe a hodnovernosti.

Zároveň je evidentná zrejma ironia, ktorá mu umožňuje sa distancovať a zaujať stanovisko k tomu, čo počul a o čom píše bez toho, aby zmenil Rafaelovu výpoveď. Ironické je Rafaelov prívlastok, ktorým ho More charakterizuje, Hythlodaios, teda „Tlachal“, či „Barón Prášil“ (starogr. hythlos - žväst a daios - skúsený, znalý). „Taková volba jména - a nepochybujeme, že vědomá - zcela znevažuje vše, co bude tato postava říkat, včetně názorů na utopijský způsob života.“ (Havlíček, s. 34.) To, že More rozlišuje medzi utopijským zriadením a nasledovaním hodným príkladom, je viditeľné aj na tom, že zdôrazňuje, že teraz nie je priestor pre poučovanie z cudzích príkladov: „tak vypočítaval [Rafael] nemálo toho, co může sloužit za vhodný příklad k nápravě omylů našich měst, národů, kmenů a království. Ale, jak jsem řekl, to vše připomenu jindy. Nyní toužím podat zprávu jen o tom, co vykládal Rafael o mravech a zřízeních Utopijských.“ (s. 31) Utopia preto nemá byť vzorovým príkladom pre reálnu politiku.

Prečo ale pri očividnej nereálnosti Hythlodaiiových predstáv pristupuje More na jeho hru a pripúšťa zaobera- nie sa prezentovanými opatreniami a

myšlienkou spoločného majetku? „Neboť sám nejmoudřejší Šalamoun dí: Odpověz bláznu podle bláznovství jeho!“ (s. 45) Je zrejme, že autor Utópie sa s postavou Rafaela nestotožňuje, naopak, ten je príkladom človeka pyšného, čo sa chce vo svojej dokonalosti rovnať Bohu.

Za všetky absurdné opatrenia spomeňme spoločné vlastníctvo majetku, „zglajchšaltovanie“ z hľadiska ľudskej prirodzenosti či absenciu hierarchizácie. Všetky mestá majú rovnaký vzhľad, jazyk, mravy, zákony i zriadenie. Rodiny sú pod dohľadom špehovacieho úradu. Počet ich členov je na vidieku presne stanovený, ako aj to, koľki každoročne smerujú do miest, z čoho možno usudzovať, že aby sedeli počty, je pravdepodobné, dochádza pravdepodobne aj k regulácii počtu narodených, nehovoriac o tom, čo sa asi deje s tými, čo sú telesne či fyzicky (a nie na základe vlastného rozhodnutia odmietania spoločenského zriadenia) neschopní „zapadnúť“ do systému.

Jednotvárnosť stojí v protiklade k tradíciám, ktoré sa zakladajú na odlišnosti, jedinečnosti a špecifickosti. Človeku v Utópii sú akékoľvek tradície cudzie, je vykorienený (dochádza pravidelne k výmene domov skrze losovanie), obyvatelia Utópie sú „všude [teda nikde] doma.“ (s. 73) Rodina je doslova zničená, pretože v prípade nutnosti je človek „prepísaný“ z mnohopočetnej do malej rodiny.

Myslím, že nie je nutné zmieňovať sa o všetkých nariadeniach a pome-roch panujúcich v Utópii, o ktorých hovorí Rafael. Príkladom obmedzenia individuálnej slobody je v texte habadej, zámerom autora však nie je ostať len pri tomto popise, sloboda ako taká totiž nespočíva v miere neviazanosti na akékoľvek obmedzenia.

V priebehu celej Hythlodaiiovej reči More mlčí, nakoniec si však neodpustí vlastný komentár, ktorý je reflexiou toho, čo práve počul: „Tanulo mi sice na mysl nemálo věcí z mravů a zákonů toho národa, které mi připadaly jako zřízení zhoła nesmyslná...“ (s. 118) Je preto bez pochyby, že sa More s utopickou predstavou nestotožňuje, naopak, stojí v kontrastnej pozícii k Hythlodaiiovi a uvedomuje si jej nerealizovateľnosť a nebezpečnosť. Sloboda človeka ja na Utópii neznámou záležitosťou, nie však z toho dôvodu, že by mal jednotlivec stanovenú dĺžku spánku, že je povinný k účasti na poľnohospodárstve (bez ohľadu na jeho talent) alebo že je sledovaný špehovacím úradom. Podstatou je to, že mu chýba sloboda zakotvená v Bohu. V Utópii je najvyššia moc uzurpovaná človekom, v mene šťastia človeka je človekom samotným popretý Kristus ako Najvyšší Vládca, táto cesta je však istou cestou do pekla.

Svätý Thomas More vo svojom spise geniálne popísal nebezpečnosť ľudskej pýchy z celospoločenského hľadiska a vystríhal pred hrôzami, ku ktorým došlo v priebehu francúzskej revolúcie, ale i v storočí dvadsiatom. Podsúvanie utopických predstáv do svojho myslenia si naozaj nezaslúži.

Svätý Thomas More, oroduj za nás...

POUŽITÁ LITERATÚRA:

More, T.: Utopie, Praha: 1978.
Havlíček, A.: Je Morův spis „Utopie“ utopický?, Reflexe č. 30, Praha: 2006. s. 29-45.

MÁRIA PEŠEKOVÁ



Kresba: Tibor Kovalik

Aj knihy majú svoje osudy

Kto si spomína na nezmyselné zúrivé reakcie reprezentantov vtedajšej oficiálnej

historickej vedy proti skromnej príručke chronologického prehľadu „Dejiny Slovenska a Slovákov“, ktoré napísal dlhoročný profesor Univerzity v Padove, musel byť prekvapený, keď sa nedávno rozšírila správa o slávnostnej prezentácii piateho vydania tohto diela, ktoré stále rastúci záujem čitateľov podvihol na najpredávanejšiu historickú knihu uplynulých rokov. Táto prezentácia sa uskutočnila v Bratislave 16. apríla za účasti okolo sto osobností z rozličných povolaní a vedných odborov. Zorganizoval ju Ústav dejín kresťanstva na Slovensku a vydavateľstvo LÚČ, ktoré knihu vydalo. Piate vydanie diela odborne predstavil historik univ. profesor PhDr. Milan Homza, PhD. Prezentácia pokračovala premietnutím dokumentárneho filmu Pevnosť i nádej sedemobročná, ktorý v rámci cyklu Slovenský juh vyrobila Slovenská televízia v roku 1998. Na pozadí pohnutých dejín 20. storočia - prvá a druhá svetová vojna, Slovenský štát a Protektorát - prítomný autor dokumentu Imrich Šteliar postavil zrkadlo mocným našej súčasnosti, ktorí nariadili druhé vydanie knihy prof. Ďuricu Dejiny Slovenska a Slovákov v roku 1996 stiahnuť zo škôl. Ako ten mocenský zákulisný boj prebiehal, vysvetlila prítomným aj vtedajšia ministerka školstva Eva Slavkovská. Vtedajšie vydanie obsahovalo krátkych 274 strán. Autor, vidiac živý záujem o dielo, každé nasledujúce vydanie rozšíril a vždy lepšie upravil, až z toho vyšlo toto najnovšie vydanie s obsahom takmer tisíc strán, kde každý nájde možno povedať všetky dôležité fakty z dvetisícročných dejín Slovenska a Slovákov.

Autora knihy i celé auditórium pozdravil zaslanou zdavicou aj Jeho Eminencia kardinál Ján Chryzostom Korec, a to nasledovnými slovami:

„Mnohé obdobia našich star-

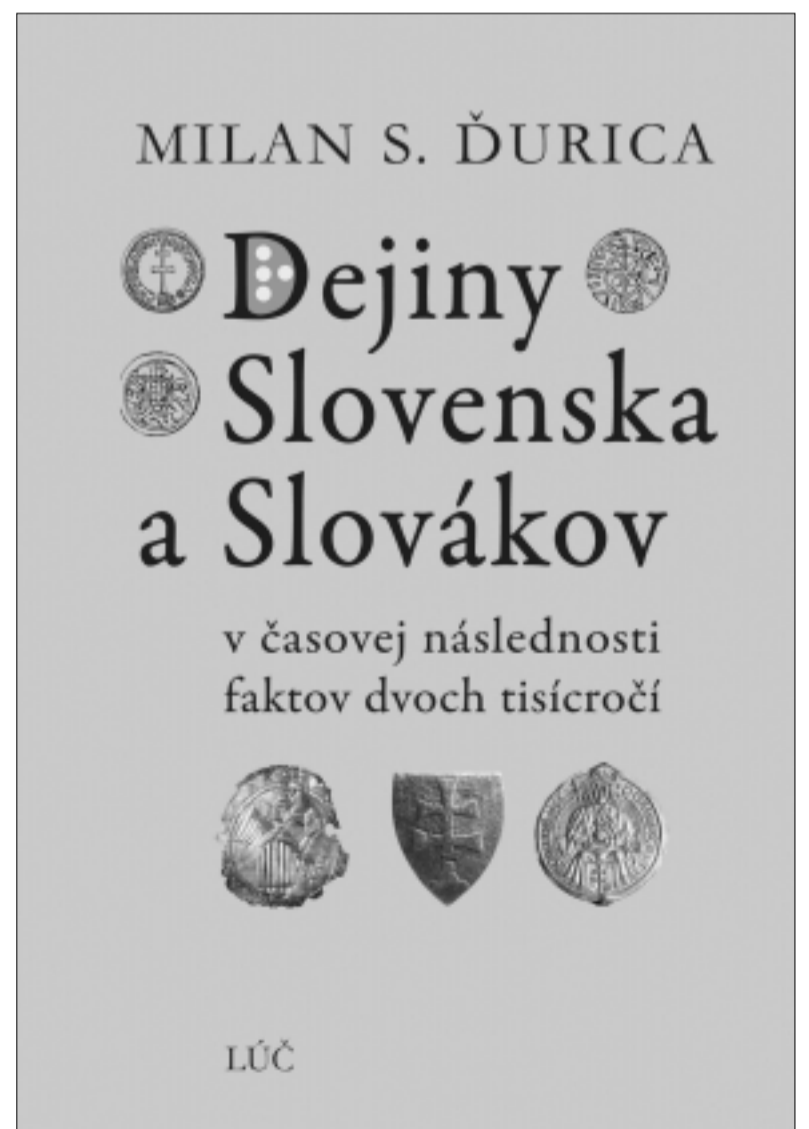
ších, ale i novších a celkom novodobých dejín nášho národa i celého Slovenska boli v našich dejepisných publikáciách prezentované v pokrivenom svetle a to tak pred rokom 1918, ako i po ňom, ba aj po roku 1945 až po naše dni.

Knihy a publikácie profesora Milana Ďuricu sa vyznačujú historickou dôkladnosťou a prísnyimi požiadavkami historika. Uvádzajú a rozoberajú historické fakty v čo najobjektívnejšej podobe, v nejasných alebo sporných prípadoch uvádzajú pri ich popise i vysvetľovaní argumenty pro i kontra. Pre túto historickú poctivosť sú jeho knihy a publikácie vyhladávané a čítané, ako to

dosvedčuje i piate vydanie knihy o našich dejinách - Dejiny Slovenska a Slovákov. Autor je pritom vždy otvorený odbornej a vecnej diskusii, čo je u vedeckého pracovníka významné a cenné a môže pomáhať k solídnej poznávaniu pravdy.“

Záver prezentácie patril autorovi profesorovi Milanovi Ďuricovi, ktorý vyjadril svoju vďaka všetkým, ktorí sa spolupodieľali na vydaní knihy, ale hlavne aj nespočetným záujemcom o objektívne poznanie dejín svojho národa, ktorí sú hlavným prameňom úspechu tejto jeho „skromnej práce“, ako ju sám nazval.

(A. K.)



(Pokračovanie z 5. strany)

Ministerstvo určí čas 3 - 6 mesiacov, dokedy mu takto vylosovaní profesori odovzdajú svoje posudky o vedeckej príprave kandidáta na základe rozboru jeho publikácií.

Ak boli najmenej traja z týchto profesorov, ktorí kandidáta pozitívne hodnotili, minister ho vymenuje za profesora v danom odbore. Ináč ostáva docentom, môže ďalej pôsobiť na univerzite a môže sa po určitom čase opäť uchádzať o titul profesora. Takýchto niekde nazývajú „zmluvným profesorom“, inde „pridruženým, asociovaným profesorom a pod. Nemajú totiž zaručenú stálosť miesta a plat riadneho profesora.

Vymenovaný profesor sa stáva doživotným štátnym funkcionárom, plateným priamo ministerstvom školstva na svoj bankový účet, (platy profesorov sa často viažu na platy sudcov), a nezávisí nijako od dekana, ani od rektora univerzity na ktorej prednáša. Je absolútnym pánom na svojej katedre. Dekan a rektor majú iba právo dozerať, aby profesor plnil svoje zákonom určené povinnosti. Iba v prípade veľmi vážneho zanedbávania tých povinností musia to dokumentovať a hlásiť ministerstvu. Ináč vedenie fakulty môže profesora prípadne poverovať aj nejakou vnútornou organizačnou funkciou, za čo dostáva zákonom určený príplatok od fakulty. Najvyššie funkcie - ako dekan, rektor - sú vyhradené výlučne pre riadnych profesorov. Nemôže na ne kandidovať nikto bez titulu riadneho profesora.

Preto som ťažko chápal, keď som tu videl, že profesor je vo všetkom, počnúc jeho platom, akoby zamestnancom aj existenčne závislým od dekana fakulty, ktorý môže byť iba docentom alebo s ešte nižším akademickým titulom. Toto je úplný nezmysel, lebo otvára možnosti, aby hociktorý funkcionár fakulty, aj s nižším vedeckým titulom - ako ten spomenutý rektor, ktorý mal iba titul docenta - rozhodoval o profesionálnom živote a smrti univerzitného profesora. Toto je podľa môjho náhľadu jedna z najzávažnejších chýb slovenského systému vysokých škôl: formovanie a vedecká i pedagogická kvalita vyučujúceho personálu. Lebo nikto nemôže dať študentom to, čo ani sám nemá.

Nemyslím, že by sa odstránením titulov profesor a docent mohlo prispieť k riešeniu krízy našich vysokých škôl. Obzerať sa po štátoch, ktorí teraz pokusne zavádzajú podobné kroky, bude opodstatneným až vtedy, keď si najprv realizujeme kvalitu vysokých škôl, akú tie štáty dosiahli, udržiavali a rozvíjali dlhé plodné desaťročia. Až z takejto upevnenej situácie možno obozretne hľadať novšie formy, ktoré by znamenali určitý krok k lepšiemu. Lebo aj na tomto poli platí stará zásada, majstra Eckharta (1260 - 1327) „Natura non facit saltum“ - prirodzený vývoj nepripúšťa skoky.

Nedávno vzbudili všeobecnú pozornosť našej verejnosti správy týkajúce sa nezvyklých pomerov na jednej z univerzít. Komentáre v tlači, blogy, diskusie v rozličných krúžkoch a zoskupeniach sa točili hlavne okolo niekoľkých osôb, podozrivých z nekorektného udeľovania študijných titulov. Zasiahol do toto sám minister školstva, ba aj poslanci NR SR. Zatiaľ sa nič konkrétneho však nerealizovalo a ak sa bude všetko odkladať až po preskúmaní všetkých nesprávnych či nezákonných postupovaní a za nezodpovedných osôb,

tak skúsenosť nás učí, že to môže byť aj na „svätého Nikdy“.

Lebo takmer nikto - a konkrétne nikto z najvyšších verejných činiteľov nášho štátu - nemal odvahu poukázať na koreň, na opravdivú príčinu toho, že sa vôbec môžu na vysokých školách udiat podobné veci. Táto príčina väzí v základnom Vysokoškolskom zákone a v celej s ním spojenej a z neho vyplývajúcej štátnej školskej politike. Pri tomto staram a v mnohých podrobnostiach absurdnom zákone - ktorého ešte čerstvá novela nielen na podstate nič nemení, ale otvára ďalšie možnosti

z nadpočetnejších univerzít na Slovensku na niektoré absurdnosti vo vysokoškolskom zákone. Najprv sa mi dostalo až veľa nečakanej pochvaly. Časom sa však na všetko úplne zabudlo. Rád to tu zopakujem.

Ad: § 2, (4) a (5), § 12, (1), d, § 53, (1), § 54, (10), § 56 (5), § 109a

Na týchto miestach sa hovorí o „druhom stupni doktorských študijných programov“ a o „treťom stupni doktorských študijných programov“.

Táto terminológia - nekriticky prevzatá z cudzích študijných programov krajín, ktoré nikdy nepoznali eu-

Slovom: z gramatického hľadiska je to tak, ako keby sme niekoho náležite pripravili na krst, potom ho aj pokrstili a vyhlásili za kresťana (baptizatus), a následne mu uložili príkaz alebo možnosť pokračovať v príprave na prijatie krstu (baptizandus). Protirečenie je tu jasné.

Aj titul, ktorý sa touto formou štúdia dosiahne, - PhD - je nezmyselný duplikát titulu PhDr., nekriticky odkopirovaný z amerického školského systému, kde sa PhDr. nepoužíva, ale kde skratka „D“ zodpovedá európskemu „Dr.“ (Iba v Nemecku sa v určitom období používalo

vedeckých disciplín sa potom tvorili nové fakulty, ktoré udeľovali vždy presnejšie diferencované tituly: doktor obidvoch práv (rímskeho i kánonického) - iuris utriusque doctor (JUDr.), doktor lekárskeho vied - medicinae universae doctor (MUDr.), doktor teologických vied - (sacrae) theologiae doctor (ThDr.), doktor filozofických vied - philosophiae doctor (PhDr.), doktor prírodných vied - rerum naturalium doctor RNDr., novšie doktor politických vied - scientiarum politicarum doctor (Sc.pol.Dr.) a podobné. Preto pri dnes jestvujúcich nespočetných vedných odboroch, z ktorých plne ovládať aj iba jeden je neraz nad fyzické možnosti a sily jednej osoby, titul Doctor scientiarum (DrSc.), - teda doktor vied, bez presnejšieho určenia o aké vedy a o koľko vied ide! - nemá naozaj žiaden zrozumiteľný obsah.

Vo všetkých kultúrnych krajinách sa akademické tituly používajú iba PRED menom osoby. (Jedine v USA ich udávajú po mene, ale v tomto prípade sa pred meno nekladie nijaký akademický titul.) Iba my sa nevieme odtrhnúť od socialistickej mánie vylepšovania titulov okolo mena, ktorým neblahý režim sa asi snažil kompenzovať nedôstojné platy intelektuálnych pracovníkov. To však v kultúrnych krajinách vzbudzuje u polovzdencov trochu závidosti, ale u vážnych intelektuálov iba útrpný úsmev.

Ďalej: Prečo uvádzať a kodifikovať skratku MDDr. pre zubných lekárov, keď sa takáto nikde v Európe nepoužíva, a v Rakúsku a v Nemecku skratka DDr. označuje osobu, ktorá dosiahla dva doktorské tituly?) V programoch EÚ je zrejma tendencia zjednotiť a znehodnotiť vysokoškolské štúdiá a ich výsledky.

Ad § 77, (4):

Text zákona o vysokých školách by mal byť redigovaný v príkladnej správnej slovenčine.

Spomenutý paragraf obsahuje: „...v prípade, že sa jedná o funkciu profesora...“ (dvakrát!)

Slovák sa jedná na trhu, najmä keď kupuje živý tovar. Text zákona na tomto mieste vyžaduje:

Na tému kríza vysokých škôl

svojvoľného konania - je čírou ilúziou vyriešiť tieto problémy prípadným postihnutím niekoľkých osôb jednej univerzity. Koreňom všetkého zla - ktoré sa nijako neobmedzuje na jednu z 33 vysokých škôl v SR (v skutočnosti je ich vraj dvakrát toľko) - je práve tento ich nemožný počet. Musíme si uvedomiť, že 33 univerzít v štáte s necelými päť a pol milióna obyvateľmi znamená, že na každých približne 165 tisíc občanov máme jednu univerzitu. A ak pripočítame k tomu ešte nespočetné „detašované“ fakulty a inštitúty, tak to vo svete mimo Slovenska musí vzbudiť iba súcitný úsmev. Zakladatelia týchto „vysokých škôl“ sa neraz správali, ako keby nikdy v živote neboli na skutočnej univerzite. Neobzreli sa okolo seba - a sme v stupovali do európskeho spoločenstva národov a štátov! - aby sa poučili, čo sú to univerzity? Došlo k takému chaotickému zakladaniu „univerzít“, aké nemá páru asi nikde na svete.

Už som pri inej príležitosti poukázal aj vtedajšiemu vedeniu jednej

rópsku tisícročnú kultúrnu tradíciu, zakotvenú v grécko-latinských jazykových komunikačných bohatstvách - naznačuje, že dnes na Slovensku ktosi má záujem zoslabiť, alebo úplne prečať tieto európske tradície. V citovaných výrazoch sa totiž odraza absolútna neznalosť elementárnej gramatiky latinského jazyka:

Výrazom DOKTOR (doctor) sa totiž od počiatkov univerzitných inštitúcií - teda už takmer tisíc rokov - označovala a doposiaľ označuje osoba, ktorá absolvovala kompletne študijné programy danej fakulty a po rigorózných skúškach a splnení ďalších zákonom stanovených podmienok bola platnou vedeckou autoritou vyhlásená za kompetentnú vykonávať povolania, pre ktoré zákon predpisuje takéto vzdelanie.

Latinská gramatická forma DOKTORAND (doctorandus) je participium passivum (gerundivum), teda slovesné prídavné meno, ktoré v pasívnej forme vyjadruje stav možnosti alebo nutnosti niečo prijať, získať, dosiahnuť.

„D“ namiesto „Dr.“ na označenie luteránskeho doktora teológie.) V Taliansku „D.“ pred menom sa používa ako skratka pre Don (katolícky kňaz), a na juhu sa tak tituluje šéf mafiánskej „rodiny“.

Logika a ohľad na európske formy akademických titulov by vyžadovali pri navrhovanej štruktúre vysokoškolských študijných programov ich úspešné zakončenie hodnotí historicky tradovanými titulmi bakalár (Bcr.), magister (Mgr.) a doktor (Dr.) s eventúalnym skráteným označením odboru, čo sa však v členských štátoch Európskej únie robí iba na diplomoch, ale nie v bežnej občianskej praxi.

Podobnou logickou nedôslednosťou je titul DOCTOR SCIENTIARUM - (§ 12, l) - lebo už od prvých počiatkov univerzitných inštitúcií vzdelanci cítili potrebu presného označenia vedných odborov. Stredovekým univerzitám stačilo rozlišovať medzi právnickými a umeleckými vedami (facultas iuristarum, facultas artiarum). S postupným vývojom



(Pokračovanie
z predchádzajúceho čísla)

Od polovice roka 1918 vznikali medzi Benešom a Štefánikom názorové rozpory. Tie sa netýkali len ich osobných záležitostí, ale najmä budúcnosti Česko-Slovenska, otázky postavenia Slovenska v republike a o zastúpení Slovákov na mierovej konferencii v Paríži 1919. Vzťah medzi Štefánikom a Benešom bol zložitý, nedobý, ba až konfliktný. Beneš nenávidel Štefánika a Štefánik Benešom pohrdal. 3. februára 1919 hlásil Beneš Masarykovi do Prahy medzi iným, že by bolo dobre, keby sa Štefánik vzdal rezortu, a aby vojenské a domobrančné ministerstvo bolo zlúčené a bolo by najlepšie, keby Štefánik prijal miesto vyslanca v Paríži alebo v Ríme.

V liste Benešovi z 24. apríla píše Masaryk o Štefánikovi takto: „Navrhmem mu (t.j. Štefánikovi), aby sa vzdal ministerstva vojenstva; to mu bolo (mnou - nie Vami, ako mylne žaluje) dané, pretože sme vtedy nevedeli, čo sa stane doma; a doma museli mať napokon ministra vojenstva (n. obr.), pretože sme neboli spojení. Čo s ním ďalej, nevieme: na Slovensku? Sotva; najlepšie by bol Rím, ak je Paríž vylúčený.“

Začiatkom apríla 1919 píše Beneš Masarykovi list, v ktorom je pozoruhodná veta: „... Z toho napätí, jež skončilo prudkou scénou a nádvádkou, že jsem nečestný člověk v přítomnosti jiných lidí. Nemohl jsem to snést, a je mezi námi konec. ... Politicky myslím, že je nesprávné, aby byl v ministerstvu, doma myslím, že mnoho neudělá, naopak obávám se, že by to rozvířil do nemožnosti ... Dohadovat se s ním a usmiřovat myslím bylo by chybou ... Je-li možno, jiného ministra války ...“ Podobne píše i Ivanovi Markovičovi: „... Se Štefánikem jsem měl konflikt. Je třeba, abyste to věděl, ale je to jen pro Vás. Je mezi námi konec - myslím úplně. Zachovajte vec výlučně pro sebe“. Markovič odpovedal z Bratislavy Benešovi na jeho list z 9. apríla 1919: „Štefánika tu stále čarkáme. Vaša správa, že ste mali s ním zrážku, sa ma zle dotkla, ale neprekvapila. Ďakujem za dôveru. Máme mnoho starostí, ako to zariadiť tu, aby nebola nijaká nepríjemnosť.“ Niekoľko dní po Štefánikovej smrti, 7. mája 1919, napísal Markovič Benešovi: „... Týmto je samozrejme rozriešený problém ministra války a národnej obrany ...“ Dva týždne pred Štefánikovou smrťou, 22. apríla 1919, napísal prezident Masaryk premiérovi Kramářovi do Paríža list: „Teď čekám Štefánika a doufám, že se s ním dohodneme ... Ministerstva vojenstva se samozřejmě vzdá. Tu hodnost jsem mu udelil, když jsme za hranicí proklamovali dočasní vládu ... Na Slovensku by bylo místo pro něho, ale nevím je-li pro drobnou práci administrativní; v Praze místo nevidím“.

Masarykov osobný lekár si zaznamenal, že keď došla do Prahy správa o Štefánikovej smrti, Masaryk sa na chvíľu odmlčal a potom povedal: „To je dobre.“ Štefánik zavádzal aj Masarykovi: „(Štefánik) byl komplikovaným, nebyl by se do českého života vžil, byl by býval zklamán. Snad zasáhla Prozřetel-

nost milosrdně, že zahynul dřívě, než se dostal do Čech.“ Ešte v deň nehody napísal Masaryk Benešovi do Paríža: „Milan je mrtev - i ten skon je v souladu s jeho kariérou; aspoň možno bez obtíží jej takto symbolizovat ... Pozor na Milanův byt a sbírky ...“ Obidvaja sa obávali, že by sa mohlo niečo dostať na verejnosť, čo by ich mohlo kompromitovať. Beneš konal rýchlo, a na verejnosť sa dostalo iba to, čo on uznal za vhodné.

Reakcie pražskej vlády naznačujú, že v apríli 1919 sa so Štefánikom v politike už nepočítalo, mal sa vzdať aj symbolickej funkcie ministra vojny.

V Paríži dostal nový štát Čechov a Slovákov názov so spojovníkom *Czechoslovakia*, ktorý však hneď pri ustanovení prvej vlády bol vynechaný. Ústava štátu z roku 1918 a jej novelizácia z roku 1919 neuznávala nároky Slovákov na samosprávu a vlastný snem, sľúbené slovenským organizáciám v Amerike a v Rusku. A tu bol Štefánik Prahe viacej ako v ceste. On si nárokoval funkciu viceprezidenta na Slovensku! Keď odchádzal zo Sibíri, generál Maurice Janin sa ho spýtal, čo chce robiť doma a Štefánik odvetil, že pojde do Bratislavy a bude viceprezidentom! V Masarykovom archíve v Prahe-Karlíne v kartóne MA 14-Osoby, fascikel Štefánik je vlastnou rukou Masaryka napísaný záznam, že „Štefánik měl plán, že by po svém návratě z Francie domů se stal vicepresidentem Slovenska.“

Dňa 6. mája 1919 napísal major Ján Šeba, ktorý poznal Štefánika zo spoločnej práce v Taliansku, že: „Keby sa bol vrátil živý, mnoho by sa pravdepodobne prášilo. Aspoň sa pripravoval, že sa ku kadečomu hlasite vyjadri, a už cestou vyhŕňal rukávy. Pripravoval sa šľahnúť do všetkých sektorov; mal som dojem, že 'naľavo' bude pritom viac potlesku ako 'napravo'. Napriek krátkemu pobytu v Paríži bol veľmi podrobne informovaný o našich vnútorných pomeroch doma. Žiadal odo mňa doplnky k informáciám, ktoré som mu bohužiaľ, nemohol poskytnúť, pretože vďaka múdrym opatreniam našich úradov v Prahe sme tu v Ríme skoro vôbec bez novín. Nemohol som teda generálovi napríklad odpovedať, ktoré to je ministerstvo, v ktorom sú samí veslári, a podobne. Najmä pre Slovensko mal celý rad organizačných námetov.“ Štefánik bol plný

plánov a o krátky čas si mal brat Giulianu za manželku a pri Gardskom jazere (Lago di Garde) v blízkosti poloostrova Sormione chcel si postaviť vilku. Štefánikov návrat na Slovensko hrozil politickým zemetrasením v novom štáte, nemienil kapitulovať ani pred samým Masarykom a to Praha veľmi dobre vedela.

Hlavný podiel na oslobodení oboch národov mal Štefánik a jeho koncepcia vytvorenia zahraničnej armády podieľajúcej sa na víťazstve Spojencov, ktorej bol hlavným organizátorom, bola určujúcim podnetom pri kladení politických po-

ných vedomostí. Rozumel meteorológii. Predpovedel ešte ako dôstojník nižšieho stupne správne počasí pri nejakej príležitosti, keď se rozhodovalo, má-li se podniknout útok. Tím na sebe upozornil.“

Niektoré kruhy, najmä čechoslovakistické, ešte stále propagujúce akúsi jednotu s českým národom, neprestali heroizovať „myšliteľa a filozofa T. G. Masaryka, ktorý mal otca Slováka a po slovensky hovoril od detstva, a M. R. Štefánika nikdy nepoprel“ (Dušan Valocký, Bratislava v: Mosty, 25.2.2003). Dušan Kováč zo Slovenskej akadémie vied (SAV), v

ktorej vládne vyhranená protislovenská atmosféra, až nevraživosť, hlása, že „O úprimnom vzťahu Masaryka k Štefánikovi nemožno pochybovať“ a vyčíta Slovákom, že sú málo hrdí na Masaryka, hoci bol po otcovi Slovákom a že majú problém prihlásiť sa k Masarykovi ako významnému Slovákov (tv oko - 9/2005). Už aj vrahce zo striech dávno vyčvirikali, že Masaryk nebol ani Slovákom, ani Čechom, že bol synom Nemky z Hanej, ktorá otehotnela, keď slúžila u židovského majiteľa statkov a pozemkov Nathana Redlicha, a aby hanba nepadla na Redlichovcov, vydali ju 26. augusta 1849 za kočiša Jozefa Masárika. Masaryk bol českým vlastencom, pohŕdajúcim Slovenskom a nie menej Štefánikom. Masaryk bol voči Štefánikovi rezervovaný a neúprimný. Zarážajúce je, že mu ani on, ani Beneš neprišli na pohreb, hoci boli jeho dvaja najbližší spolupracovníci v zahraničnom odboji. Podobne tomu bolo o deväť rokov neskôr, v roku 1928, pri príležitosti dokončenia Štefánikovej mohyly na Bradle. Výstižný je zápis Masarykovej osobnej archívrky Anny Gašparikovej-Horárovej, ktorá si zapísala Masarykov komentár týkajúci sa Štefánika: „Prezident sa trochu pousmial, poznamenal, že nestopoval podrobnosti jeho /Štefánikovo/ života, ale zo stykov s ním a z práce utvoril si sám o ňom mienku, ktorú by teraz nerád formuloval pre verejnosť. 'Mám ťažké postavenie hlavne voči markíze Benzoniovej, raz sa ma pýtala, či som Štefánika mal rád.'“

Masaryk mal už vždy dobré finančné zázemia. Nemalé sumy dostával počas svojho zahraničného pobytu od amerických Čechov, z amerických zbierok, za spravodajské informácie Britom, z rôznych dobročinných bazárov, ktoré organizovali krajanovia v jeho prospech ako aj z pôžičiek ešte neexistujúcemu Česko-Slovensku. V marci 1923 daroval každému členovi ro-

diny (Charlotte, Janovi, Alici a Olge) po 2 050 000 Kč, Benešovi a jeho manželke po 1 035 000 Kč, celkom 10 250 000 Kč. (Kalvoda Josef: Geneze Československa, Pa-nevropa, Praha 1998) V tom roku dal novinárovi Ferdinandovi Peroutkovi 500 000 Kč na založenie „Prítomnosti“. (Firt, Julius: Kniha o osudy, Köln 1972; Kalvoda, J.: Geneze ...) Dlhú podporoval finančne Jiřího Štíbrného. V roku 1925 dal Jaroslavovi Stránskemu na jeho „Stranu práce“ milión korún. Veľké finančné obnosy dostal Stránsky aj od Beneša. (Klimek, Antonín: Velké dějiny zemí Koruny české XIII., Paseka, Praha 2002) Beneš zaplatil počas trvania prvej republiky z tajných fondov čs. ministerstva zahraničia desiatky miliónov korún zahraničným časopisom, novinárom a ďalším jednotlivcom, aby pochvalne písali o ňom, Masarykovi a o politike čs. štátu. Štefanovi Osuskému, čs. veľvyslancovi vo Francúzsku poslal Beneš na tieto účely v roku 1922 401 600 frankov, v roku 1927 až 746 000 frankov a v roku 1938 franky v hodote 3 346 534 korún. Henry Wickhan Steed dostal z Benešových fondov desať tisíc libier (cca. dva milióny korún) pre svoj časopis „Review a dva roky dostával honoráre vo výške 100 000 Kč za ešte nenapísané články. (Kalvoda, J.: Geneze ...; Urban, Rudolf: Tajné fondy III. sekce. Z archivu ministerstva zahraničních věcí Republiky česko-slovenské, Praha 1943) Ministerstvo zahraničných vecí subvencovalo z tajných fondov vydávanie zahraničných časopisov a novín (vo Francúzsku, Anglicku, Svajčiarsku, Juhosláviu, Rakúsku a inde), ktoré publikovali oslavné články na Beneša ako ministra zahraničných vecí a neskoršie aj prezidenta. Beneš dostával štátne peniaze hneď na ruku, bez toho aby uviedol, na čo ich potrebuje. Podľa potvrdeniek ním podpísaných prevzal len behom jedného roka 1934 4,5 milióna korún. (Kalvoda, Josef: Z bojů o zítřek, Moravia Publishing Inc, Toronto 1995, 1996, Dílo 1998) Pôvod peňazí, ktorými po vojne disponoval Masaryk a Beneš nie je dodnes úplne jasný. Predpokladá sa, že peniaze mohli pochádzať z hospodárenia čs. légií za ich pobytu na Sibíri, poprípade z ruského cárskeho pokladu. Preukázalo sa, že Masaryk dostával desaťmiliónové provízie od Legio-banky za zášahy v jej prospech „k účelům všénárodním“. (Klimek, A.: Velké dějiny zemí Koruny české XIV, Paseka, Praha 2002) V. Vondrák (zakladateľ prvej českej vojenskej jednotky v Rusku, českej družiny) a Karel Pergler sa snažili objasniť, kam sa podeli peniaze zo zbierok Čechov a Slovákov v USA. V roku 1932 ešte raz na problém s peniazmi upozornil Pergler, ktorý medzitým sa stal veľvyslancom v USA a v Japonsku a neskoršie bol zvolený za poslancu čs. parlamentu. Ako poslanec požiadaval v parlamente o vyšetrovanie, ako nadobudli vládni predstavitelia, vrátane Beneša, majetok. Pergler mal americké občianstvo a pre Beneša a Masaryka bolo maličkosťou, aby bol volebným súdom pozbavený mandátu a vyhostený z ČSR.

(Dokončenie v budúcom čísle)

DARINA VERGESOVÁ

Štefánik a istá spoločnosť honosiaca sa jeho menom



žiadavok na Spojencov. Bol si vedomý toho, že diplomatické úspechy Beneša a Masaryka boli aj jeho úspechy, že to bol on, ktorý otváral dvere aj Masarykovi a že v prvom rade on robil zahraničnú politiku a túto si nárokoval aj v novom štáte. Keď sa niekde vyskytol dajaký závažnejší problém, bol to Štefánik, ktorý ho šiel riešiť. To uznáva dokonca aj sám Masaryk. V Masarykovom archíve v zložke „1932“ je záznam „ad Štefánik“, ktorý napísala Masarykova osobná archívrka Anna Gašpariková-Horáková podľa slov Masaryka: „...Štefánikova kariera byla závatná nejen na naše pomery, ale i na francouzské. Prosim vás, tak mladý generál! Toho nebylo od napoleonských dob. ...Ten jeho úspěch vojensky zakládal se právě na skutečných znalostech. Létat - myslím - uměl a také první užil pro letectví svých odbor-